

Lezen

JAARGANG 10 NUMMER 4 2015
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

IRIS DEPPE ILLUSTRERDE
PRENTENBOEK VAN HET JAAR

2016 JAAR VAN HET BOEK ••• INTERVIEW TED VAN LIESHOUT ••• DE NATIONALE VOORLEESDAGEN PRENTENBOEKENTIPS ••• PROJECT LEZEN IS LEUK ••• PRIJS VOOR DE BESTE LEESOMGEVING ••• VAKOVERSTIJGEND LITERATUURONDERWIJS ••• PORTRET BETTE WESTERA ••• MARTIJN NIEUWERF OVER LEZEN ••• HET ATELIER VAN IRIS DEPPE ••• PABO-TOUR AIDAN CHAMBERS

1 januari t/m 31 december 2016 Jaar van het boek, 2016jaarvanhetboek.nl ••• 14 januari Vers voor de Pers, cpnb.nl ••• 14 t/m 17 januari Writers Unlimited, Winternachtenfestival, writersunlimited.nl ••• 15 januari t/m 14 februari Maand van de Spiritualiteit, cpnb.nl ••• 27 januari Nationale Voorleesontbijt, nationalevoorleesdagen.nl ••• 27 januari t/m 6 februari De Nationale Voorleesdagen, met Prentenboek van het Jaar *We hebben er een geitje bij!* van Marjet Huijberts en Iris Deppe en Prentenboek Top Tien, nationalevoorleesdagen.nl ••• 27 januari Uitreiking VSB Poëzieprijs, poëzieweek.com ••• 28 januari t/m 3 februari Poëzieweek, thema: 'Herinneringen', motto: 'Jaren die druppelend versmelten, poëzieweek.com ••• 9 t/m 19 maart Week van het Christelijke Boek, bcbplein.nl ••• 12 t/m 20 maart Boekenweek 2016, 81ste editie, thema: 'Duitsland', motto: 'Was ich noch zu sagen hätte', cpnb.nl ••• 16 maart Boekenweek Live!, boekenweek.nl/live ••• 14 maart Uitreiking De Inktaap, inktaap.org ••• 6 april Lezen Centraal, thema: 'Van boeken word je beter!', lezencentraal.nl ••• 9 april Uitreiking Woutertje Pieterse Prijs, woutertjepieterseprijs.nl ••• 14 april BMO-congres voor mediatheken, l.visser@bmo.nu ••• 20 april Dag van de Jonge Jury, jongejury.nl

STICHTING LEZEN DAAGT U UIT!

Doe mee met **De Donkere Dagen Boekenquiz** en maak kans op een van de twee boekenbonnen ter waarde van € 50,-. We naderen het einde van het jaar 2015. Tijd voor bezinning en contemplatie, maar ook het ultieme moment om uw boekenkennis te testen. Bij het knapperend haardvuur, tijdens het kerstdiner, onder de kerstboom of tussen de oliebollen en appelflappen door; elke gelegenheid is geschikt. Ga naar lezen.nl/donkeredagenboekenquiz, beantwoord de tien vragen en stuur de antwoorden uiterlijk 10 januari 2016 in. Veel succes!

Save the date

LEZEN CENTRAAL

Van boeken word je beter

Wanneer
woensdag 6 april 2016

Waar
Muntgebouw in Utrecht

Op woensdag 6 april 2016 vindt *Lezen Centraal* plaats, het jaarlijkse congres van Stichting Lezen. U maakt er kennis met recente wetenschappelijke inzichten, ervaringen uit de praktijk en verfrissende bespiegelingen. Het thema is dit keer: 'Van boeken word je beter'. In het ochtenddeel van het programma zal een aantal keynote-sprekers van naam laten zien wat volgens hen de belangrijkste opbrengsten van lezen zijn. De middag is gereserveerd voor praktijkgerichte sessies en schrijversoptredens waarin specifieke thema's worden uitgediept. Lezen Centraal is voor alle leraren (po t/m hbo), bibliotheekmedewerkers, medewerkers in de kinderopvang, beleidsmakers, onderzoekers en andere geïnteresseerden in leesbevordering.

Noteer 6 april alvast in uw agenda. Over de precieze invulling van het programma volgt nadere informatie.

Stichting Lezen ziet ernaar uit u op 6 april te mogen begroeten.

LEZEN ● **CENTRAAL**

STICHTING LEZEN

lezencentraal.nl

Redactioneel

Hoeveel jaren passen er in een jaar?
2016 is voor meer dan een miljard
Chinezen het Jaar van de Aap. Het is ook
het Jaar van Jheronimus Bosch, het
Bijbeljaar, het Jaar van de Boon en het

Jaar van de Fagot. Maar in Nederland is 2016 vóór alles het Jaar van het Boek! Verderop in dit nummer kunt u lezen waarom er aanleiding is een jaar lang aandacht te besteden aan het boek, onder het motto: wees trots, vier het boek, zegt het voort!

Auteur en leesbevorderaar Aiden Chambers is zo iemand die het voortzegt. Lezen leert je denken, is zijn credo. Op uitnodiging van Stichting Lezen reisde Chambers in oktober langs pabo's om met docenten en studenten te spreken over lezen en te praten over boeken. In dit nummer een impressie van zijn inspirerende didactische tournee.

Verder veel aandacht voor poëzie. Dat gebeurt met het oog op de Poëzieweek die op 28 januari begint, maar ook omdat poëzie binnen de leesbevordering meer aandacht verdient. Dichter des Vaderlands Anne Vegter laat op de achterpagina zien hoe gedichten werken als sommige medicijnen: vertraagde afgifte van de werkzame stof maakt het effect duurzamer. Literatuur maakt weerbaar. De bibliothecarissen op het Mundus College, dat de Prijs voor de Beste Leesomgeving won, doen er daarom alles aan om hun leerlingen aan het lezen te krijgen en geven de leescultuur op een eigentijdse manier vorm voor nieuwe groepen Nederlanders. En dat lukt hen, heel vaak.

Ik denk dat ook dit nummer van *Lezen* duidelijk maakt waarom er volgend jaar reden is voor trots en voor een feestje: zegt het voort!

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

Legenda

	0-6 jaar		12-15 jaar
	6-12 jaar		15-18 jaar
			algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met [Lezen](#) aangegeven.

Erratum

Op pagina 8 in het vorige nummer van *Lezen* (Jaargang 10 nummer 3) staat abusievelijk: tweevoudig Gouden Penseelwinnaar Simon van der Geest. Dat had moeten zijn: tweevoudig Gouden Griffelwinnaar Simon van der Geest.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via [lezen.nl](#)

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactielezen@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Jos van Hest, Jochem Jurgens, Marjon Kok, Jørgen Koopmanschap, Pjotr van Lenteren, Mirjam Noorduijn, Tim Panduro, Anne Vegter

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Iris Deppe

© december 2015 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

INHOUD

- 4 Wees trots, vier het boek, zegt het voort!
2016 Jaar van het Boek
- 7 Weinig maar veel
Lezen en verder lezen
- 8 'Het gaat altijd weer kriebelen'
Interview Ted van Lieshout
- 10 Blikveld 0-6
- 12 Wat maakt prentenboeken tot een voorleessucces?
Prentenboekentips De Nationale Voorleesdagen
- 14 Blikveld 6-12
- 16 'Eén grote impuls aan het lezen'
Project Lezen is leuk
- 18 Prikkels
- 20 'Juf, ik heb een boek uitgelezen!'
Prijs voor de Beste Leesomgeving
- 22 Blikveld 12-15
- 24 Zo kan het ook!
Vakoverstijgend literatuuronderwijs
- 26 Blikveld 15-18
- 28 Soms moet je even naar de kapper
Portret Bette Westera
- 30 Over boekverfilmingen, Perec en de charme van oude kranten
Martijn Nieuwerf over lezen
- 32 Eilandmeisje in een grote stad
Een kijkje in het atelier van Iris Deppe
- 34 'We leren kinderen door hoepeltjes te springen'
Pabo-tour Aidan Chambers
- 36 China, juni
Anne Vegter analyseert een gedicht

 [facebook.com/stichtinglezen](https://www.facebook.com/stichtinglezen)

 [@stichtinglezen](https://twitter.com/stichtinglezen)

FOTO CHRIS VAN HOUTS

Organisatoren van 2016 Jaar van het Boek. Van links naar rechts, boven: Gerlien van Dalen, Stichting Lezen, de Leescoalitie; Aad Meinderts, Letterkundig Museum; Klaas de Boer, Koninklijke Bibliotheek. Onder: Hans Jansen, Koninklijke Bibliotheek; Steph Scholten, Bijzondere Collecties; Hans van Velzen, oud-directeur Openbare Bibliotheek Amsterdam, penningmeester Stichting 2016 Jaar van het Boek; Eppo van Nispen, CPNB

Wees trots, vier het boek, zegt het voort!

MIJLPAAL – Waar zouden we zijn zonder het boek? Nergens, waarschijnlijk. Nederlands belangrijkste leesinstituties bereiden een groot landelijk offensief voor om het boek te vieren in 2016 Jaar van het Boek. Gerlien van Dalen (directeur Stichting Lezen, voorzitter van de Leescoalitie), Eppo van Nispen (directeur CPNB), Hans van Velzen (oud-directeur OBA, penningmeester Stichting 2016 Jaar van het Boek) en Judith Uyterlinde (literair programmeur van gastland Nederland op de Frankfurter Buchmesse 2016) lichten een tipje van de sluier op.

DOOR EVA GERRITS

Waarom een Jaar van het Boek? Eppo van Nispen: 'De Koninklijke Vereniging des Boekhandels (kvb), het instituut dat aan de wieg stond van de Nederlandse leescultuur, bestaat dit jaar tweehonderd jaar. De oprichting was een mijlpaal in de Europese geschiedenis van het boekenvak en heeft geleid tot een unieke leesinfrastructuur. 2016 is gekozen als Jaar van het Boek, een jaar later dan het feitelijke kroonjaar; in 2016 is Nederland gastland op de Frankfurter Buchmesse. De viering krijgt daardoor een belangrijke internationale component.'

En het boek is toe aan een viering, zegt Hans van Velzen. 'Na een periode van dramatische omzettingen is het boek op de terugweg, maar er is nog lang niet goedgeemaakt wat er is weggeërodeerd. Een goede collectieve promotie past nu heel goed.'

Van Nispen: 'Er is zoveel discussie over de teloorgang van het boek als gevolg van veranderend mediagebruik enzovoort. We willen laten zien wat het boek écht doet en betekent. Die massale, diepere kracht is zoveel groter dan de economische. Zonder het boek zou de maatschappij er totaal anders uitzien. Dus: *Be proud and tell it*. Dat doen wij "doe-maar-gewoon-dan-doe-je-al-gek-genoeg"-Nederlanders niet snel, maar je moet dingen vieren.'

Telefoonboek

Het Jaar van het Boek krijgt vorm, grote activiteiten staan al in de steigers. Er worden Ambassadeurs van het Boek benoemd, breed toegankelijke figuren die meerdere genres bestrijken. Een bekend tv-programma roert straks een maand lang de trom over de Verkiezing van het Belangrijkste Boek – wat eenvoudiger te realiseren klinkt dan het is, want hoe definieer je 'belangrijk', welke boeken zijn *life changing*, hebben onze cultuur en identiteit mee gevormd? Hoort daar bijvoorbeeld ook het telefoonboek bij? Wetenschappers beraden zich op een lijst van honderd titels waarop het publiek kan stemmen of waar het zelf titels voor kan aandragen. Er komt een Boekenparade

waar de Belangrijkste Boeken worden tentoongesteld en er wordt gewerkt aan een groot cadeau voor Nederland, dat rond het einde van het jaar beschikbaar komt. Van Nispen: 'Het mooiste zou zijn als we elk gezin in Nederland in aanraking kunnen laten komen met het boek dat ze het liefst zouden willen. Zoiets als het droomboek van de koning, maar dan het droomboek van jezelf.'

Gemeenschappelijke taal

Gerlien van Dalen: 'Door te laten zien waarop je trots kunt zijn, stimuleer je bewustzijn en een gemeenschappelijke taal: als iedereen het heeft over het Jaar van het Boek, heeft iedereen het ineens over het boek. Dat werkt door, zowel op beleidsniveau als lokaal.' Van Nispen: 'Als betrokken organisaties slaan we de handen ineen en reiken handvatten aan, zodat iedereen zich makkelijk bij dat *be proud and tell it* kan aansluiten. Campagnes die activering van onderaf stimuleren, zijn de meest succesvolle. Boekhandels en bibliotheken moeten dat wat we hier begeistert aan tafel bespreken, ook voelen en lokaal gaan vormgeven.'

Attenderen en activeren

Hoe organiseer je dat? Van Dalen: 'Bestaande campagnes van de Leescoalitie, zoals De Nationale Voorleesdagen en De Voorleeswedstijd, krijgen een stempel Jaar van Het Boek en worden uitgebreid met relevante extra's, waarbij meer wordt ingezet op de ouderrol in de leesontwikkeling van kinderen. Met Kinderboekenambassadeur Jan Paul Schutten kijken we hoe we kinderen op een verrassende manier kunnen enthousiasmeren voor boeken en vanuit Stichting Lezen zal meer onderzoek worden gedaan naar de perceptie van een boek, naar wat lezen doet. Doorgaans richten we ons op het informeren van professionals; in 2016 voeren we juist een brede, algemene campagne om het mooie, het leuke, het belangrijke, het goede van het boek te benadrukken. Er komen materialen, en activiteiten waar scholen, bibliotheken, boekhandels en bedrijven aan kunnen deelnemen. Professionals kunnen ouders, opa's, oma's, tantes daarmee op een vrolijke, onnadrukkelijke manier attenderen op het belang van het boek. En het liefst ook activeren.

En er zijn talloze mogelijkheden om lokaal aan te sluiten bij de landelijke initiatieven, zoals de Nationale Voorleeslunch op de Dag van de Ouderen, waarvoor Marjan Berk dit jaar een verhaal schreef. Zoiets komt er volgend jaar weer, liefst grootser, waardoor ook ouderen worden bereikt. Of neem het project Lees je beter, in samenwerking met het Letterenfonds en Ted van Lieshout; een register van kinder- en jeugdliteratuur over ziektes voor artsen en zieke kinderen en hun omgeving, om meer begrip te kweken voor de impact van zo'n ziekte. Zo kan de indirecte lerende werking van (jeugd)literatuur helpen om in praktische situaties grip te krijgen. Als zo'n project in het Jaar van het Boek body krijgt, kun je dat inzetten om de betekenis van (jeugd)literatuur onder de aandacht te brengen.' Hans van Velzen vult aan: 'Zo'n Jaar van het Boek genereert extra pr en mogelijkheden. Mensen met ideeën kunnen daardoor net dat duwtje krijgen en denken: we springen nu op die trein.'

Team-Frankfurt

'Van samenwerking worden we allemaal beter,' beaamt Judith Uyterlinde. 'Ik zit hier namens team-Frankfurt, samen met Vlaanderen organiseren wij het gastlandschap 2016 in Frankfurt. Tijdens de Buchmesse in oktober gaan we de Nederlandse en Vlaamse literatuur onder de aandacht brengen in Duitsland.'

Ook daarvoor zijn de voorbereidingen in volle gang en is de ambitie hoog. 'Er zijn al professionele uitwisselingen geweest waarbij Duitse uitgeverij bij Nederlandse uitgeverijen langsgingen. In maart, als hier de Boekenweek begint, starten wij in Leipzig en Keulen met activiteiten. Dat gaat de rest van het jaar door in zeven Duitse steden en we willen dat de aandacht voor Nederlandse literatuur na 2016 voortduurt.

Judith Uyterlinde op de Frankfurter Buchmesse

Sluit je aan

De website 2016jaarvanhetboek.nl, die honderd dagen vóór het spektakeljaar online ging, telt de dagen af tot het festijn begint. De site bevat verder een korte inleiding, en een vermelding van de grote landelijke evenementen en de samenwerkende organisaties (de KB, de CPNB, het Letterkundig Museum, Bijzondere Collecties, de Stichting Bibliotheek van het Boekenvak en de Leescoalitie). Wie zelf iets wil organiseren kan dat op de site melden. Een greep: een lezersfeest in Oss, een online cursus boeken binden, de talkshow *Klazienaveen Draait Door* – houd de site in de gaten voor meer nieuws en evenementen.

2016jaarvanhetboek.nl

Frankfurter Buchmesse 2016

Gastland, of *Schwerpunkt* op de Frankfurter Buchmesse word je niet zomaar. Met een onderscheidend 'Bidbook' getiteld *Low Countries. Deep Imagination*, het programma waarmee Nederland en Vlaanderen zich gezamenlijk presenteren, werd de benoeming een feit.

De uitwisselingsactiviteiten zijn gefocust op zeven Duitse steden: Keulen, Münster, Karlsruhe, Hamburg, München, Leipzig en Berlijn. Met optredens, evenementen en lezingen in literatuurhuizen, musea, theaters en op festivals zet de fine fleur van de Nederlandse en Vlaamse cultuur in op internationale bekendheid en verbinding.

Voor het Bidbook en meer informatie over het gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse, zie letterenfonds.nl

Uitwisseling van vertalers en schrijvers is een belangrijk middel, we leggen daarbij de nadruk op de driehoek Amsterdam-Brussel-Berlijn.

We richten ons ook op Duitse bibliotheken en scholen. Er is een samenwerkingsverband met de Internationale Jugendbuchwochen in Keulen, twee kinderboekenweken die helemaal in het teken van Vlaanderen en Nederland komen te staan. Minstens tien Nederlandse en Vlaamse kinderboekenschrijvers gaan daarheen om scholen en bibliotheken te bezoeken en kinderen te gaan voorlezen met een tolk erbij, er komen workshops, tentoonstellingen, verfilmingen van Nederlandse boeken – een breed palet aan activiteiten.'

Internationale boost

In 1993 stond Nederlandstalige literatuur ook centraal op de Buchmesse, wat leidde tot een flinke internationale boost. Uyterlinde: 'Het is de belangrijkste boekenbeurs ter wereld. Als je eenmaal een Duitse vertaling hebt, is dat een poort naar andere vertalingen. Schrijvers als Cees Nooteboom en Connie Palmen, voorheen alleen in Nederland bekend, zijn toen internationaal op de kaart gezet. Dat willen we nu bereiken voor een nieuwe generatie Nederlandse en Vlaamse schrijvers; niet alleen van literatuur, maar ook van kinderboeken, graphic novels, poëzie en non-fictie.

Als je ziet wat er in Duitsland wordt gekocht en hoe gretig, merk je dat de Nederlandse literatuur er veel heeft toe te voegen. Nederlandse non-fictie en kinderboeken kunnen op een lichtvoetige, humoristische manier ingewikkelde problematiek behandelen. Prettig leesbaar schrijven over kanker, scheiding, zelfmoord, de financiële crisis – Nederlandse auteurs zijn daar goed in. Dat slaat in Duitsland ontzettend aan, dat vinden ze aantrekkelijk aan ons.

De literaire infrastructuur is hier zo goed georganiseerd dat we er echt iets van kunnen maken wat na de Buchmesse lang blijft doorwerken. Nu al zijn er zo'n tweehonderdvijftig vertalingen in voorbereiding.

Het gastlandschap beperkt zich niet alleen tot het boek, er zijn ook samenwerkingsverbanden met andere kunstfondsen. Op het gebied van de beeldende kunst, film, muziek en dans gaat er van alles gebeuren. De cultuur van Nederland en Vlaanderen wordt breed voor het voetlicht gebracht.'

En dat zorgt weer voor succes in eigen land, zegt Van Dalen. 'Als sporters het in het buitenland goed doen, krijgt hun sport hier extra glans. Het gastlandschap op de Buchmesse stimuleert nationale herwaardering van de boekencultuur en de betekenis van literatuur. Voor professionals leidt dat tot een versteviging van hun taak, bij het grote publiek tot bewustwording. Het benadrukken van de betekenis van het boek kan een ander denken over boeken en leescultuur bewerkstelligen.'

Fundament van vanzelfsprekendheid

Een zinderend jaar staat voor de deur – maar een jaar is ook weer zo voorbij.

Wat moet 2016 opleveren?

Van Velzen: 'Trots, zelfbewustzijn; begrippen waarvan het belang vaak wordt onderschat. Tijdens een rondreis langs Amerikaanse bibliotheken viel me op dat iedere bibliothecaris zich de beste ter wereld achtte. Dan stond daar de directeur met zijn voltallige staf bij de deur: *'These are my wonderful colleagues.'* Steevast vertrok je met het idee: beter kan niet. Een fantastische eyeopener vond ik dat.'

Van Dalen: 'Ik hoop: een groter bewustzijn van wat een boek doet met hersenen, lijf, geest, fantasie. Als we een gezamenlijk referentiekader kunnen scheppen waartoe elke organisatie, professional en elk medium zich kan verhouden, ontstaat er een fundament van vanzelfsprekendheid voor het boek. Dan hoeft het niet meer te worden verdedigd, maar kan het blijvend worden gevierd, ook nadat het jaar is afgelopen. De eerste signalen wijzen erop dat mensen daar enthousiast over zijn. Niet zozeer vanwege de portemonnee maar juist vanwege de geestelijke en maatschappelijke waarde.' ●●●

Weinig maar veel

Kinderherinneringen en -gedachten kregen een plek in *Eén gedicht is nooit genoeg* (Plint, 6+). Deze bijna honderd gedichten tellende bloemlezing is een mooie introductie in de poëzie, toegankelijk voor jong en oud. Elke bladzijde is een wonder.

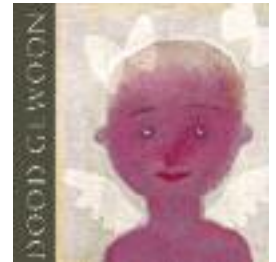
Het jaarlijkse poëziegeschenk kost niets en is een dun bundeltje met weinig gedichten. Maar het zijn wel gedichten waar je lang over kunt doen. Het poëziegeschenk van dit jaar: *Neem en lees, 10 gedichten over herinnering van de Vlaamse dichter Stefan Hertmans*.

DOOR JOS VAN HEST

Het eerste gedicht in *Neem en lees* heet 'Ruwbouw' en begint zo: 'Open de deur van het gedicht. / Het huis is leeg. / Je zult zelf meubels moeten maken, / Een kast voor onbeslapen lakens / En wat planken voor verhalen / Die geen hond nog wil.' Je kunt het gedicht lezen als een gebruiksaanwijzing van de dichter hoe te schrijven: de ruwbouw van een leeg huis invullen met meubels en andere beelden. Het kan ook een gebruiksaanwijzing zijn, hoe poëzie te lezen: open de bundel en de deur, ga het gedicht binnen en zie met je eigen voorstellingsvermogen elke regel, elk beeld. Dichters dichten: ze maken met taal een gat dicht. Ze verdichten. Lezers openen: ze krijgen een verdicht geschenk en maken het cadeau op hun eigen manier open.

Wat bedoelt de dichter met...? Met die vraag zijn veel mensen het bos ingestuurd. En ze hebben er een weerzin tegen poëzie door gekregen. Het goede antwoord is: de dichter bedoelt niets. De dichter dicht, punt uit. De bedoeling van het gedicht is het gedicht zelf, niets meer en niets minder. De lezer opent, vult het gedicht op zijn eigen wijze in. Dat is het plezier van gedichten lezen. Uit dit dunne bundeltje valt veel te halen. Het gedicht 'Ruwbouw' bijvoorbeeld, eindigt met: 'Er is geen voordeur meer, / De achterdeur slaat open. Hoor je de wind?' Al die beelden van de dichter (en dus ook van de lezer) verdwijnen. Slechts het geluid van de wind blijft over. De wereld wordt tot een essentie teruggebracht. In het volgende gedicht in de bundel komt dat geluid van de wind terug: 'Iets in mij balt zich / En luistert naar het waaien.' Dat waaien wordt 'een wij, een kluwen van stilte'. Ook dit gedicht eindigt weer met een afwezigheid, een verdwijnen. ●●●

Tijdens de de Poëzieweek van 28 januari tot en met 3 februari 2016 is *Neem en lees* van Stefan Hertmans (De Bezige Bij) gratis bij aankoop van € 12,50 aan poëzie.

Bette Westera en Sylvia Weve maakten met *Doodgewoon* (Gottmer, 6+) een meesterlijk boek vol gedichten over de dood, waarin tekst en beeld subliem op elkaar aansluiten. Dubbel bekroond met de Woutertje Pieterse Prijs en de Gouden Griffel 2015. Voor een interview met Bette Westera, zie p. 28, 29 in deze *Lezen*.

Lydia Dalmijn (87 jaar) schrijft al haar hele leven in het verborgene. Haar oeuvre is klein maar krachtig, muzikaal en verstillend, getuige haar recente bundel *Tekens van de wind* (Kontrast, 16+), waarin zij herinneringen beschrijft aan haar vader, haar moeder en haar kindertijd.

Hoe ga je om met de dood van je geliefde? Hoe neem je na jaren afscheid van je rouw? En wie ben je dan zelf geworden? In *Zelf* (De Bezige Bij, 16+) onderzoekt Pieter Boskma die vragen in heldere en onderzoekende poëzie die zingt. *Zelf* is genomineerd voor de VSB Poëzieprijs 2016.

‘Het gaat altijd weer kriebelen’

OP DE BARRICADEN – Naast dichter en illustrator is Ted van Lieshout ook een voorvechter van het kinderboek en zijn makers. Op zijn blog en achter de schermen laat hij van zich horen. Ted wordt dit jaar zestig, maar is nog altijd niet te stoppen. ‘Schrijvers en illustratoren worden nog steeds niet gelijk behandeld; dat is toch raar?’

DOOR PJOTR VAN LENTEREN

Je organiseerde dit voorjaar je zevende en laatste Middag van het Kinderboek. Jammer?

‘Ja en nee. Jammer omdat ik het leuk vond om te doen, maar het werd hoog tijd om het aan anderen over te dragen. Ik hoop dat Marco Kunst en Aby Hartog er hun eigen draai aan zullen geven. Hun eerste thema wordt “taboes”. Ik ben benieuwd.’

Hoe is de Middag ontstaan en daarna geworden tot wat-ie nu is?

‘De eerste heb ik samen met Hans Hagen georganiseerd. Aanleiding was de Annie M.G. Schmidt-lezing van Sjoerd Kuiper, waarin hij uitgevers aan de kaak stelde die zich niet aan het algemene boekencontract hielden en de kosten van de illustraties lieten betalen door de auteur. Er zou een speciaal kinderboekencontract komen, maar de uitgevers, die daar zelf om vroegen, bleven dat maar traineren.’

En dan ga je een middag met workshops organiseren in een bibliotheek?

‘Wel, ik sprak met Marijke Troelstra van de Openbare Bibliotheek Amsterdam over het verhaal van Sjoerd en dat ik eigenlijk actie wilde ondernemen. Toen bood zij de prachtige zaal van de OBA aan. Ik heb meteen contact gezocht met Hans Hagen om een protestmanifestatie op touw te zetten. Natuurlijk bedachten we een leuk programma, waarom zou je anders komen? Maar we waarschuwden de uitgevers: we gaan aan een groot publiek bekendmaken dat we nog steeds geen contract hebben. Dat hebben we twee of drie jaar volgehouden. Zo lang heeft het geduurd. Raar, toch?’

Wat heb je geleerd van die zeven edities?

‘De opzet is eigenlijk nooit veranderd: een lezing en workshops. Op een gegeven moment ontstond het levende schilderij, toen Philip Hopman op het podium ging schilderen. Dat doen we nu elk jaar. Wat ik frustrerend vond was dat gratis kaartjes, die altijd op waren, voor sommige mensen kennelijk geen reden waren om te komen. Een groot succes en toch een paar lege stoelen: zo frustrerend.’

Je doet een hoop voor het vak. Is dit nu iets wat je als gevestigde schrijver bent gaan doen, om wat terug te geven?

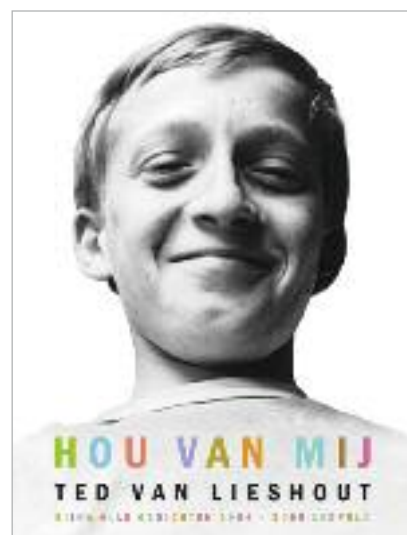
‘O nee, helemaal niet. Ik ben er vrijwel meteen mee begonnen. Begin jaren negentig samen met Rindert Kromhout in de Werkgroep Jeugdboeken van de Vereniging van Letterkundigen. Samen auteurscontracten verzamelen om ze te vergelijken. Daar kwamen toen al zorgwekkende conclusies uit.’

Wat is je beste en wat is je slechtste actie?

‘De Middag van het Kinderboek en mijn bloemlezingen met jonge, getalenteerde kinderdichters, daar ben ik ook heel trots op. Daar kwam helaas een eind aan, maar ik ben nu met een digitaal magazine bezig en dat wordt ook weer heel mooi. Teleurgesteld ben ik over de subsidiemogelijkheden voor illustratoren. Daar heb ik me ooit mee bemoeid, maar die zijn in een algemeen beeldend fonds terechtgekomen en gaan vooral naar andere disciplines. Daar zou ik me eigenlijk weer eens mee moeten gaan bemoeien. Die subsidie moet gewoon via het Letterenfonds en dan alleen naar illustratoren gaan. Heel gek, maar schrijvers en illustratoren blijven heel anders behandeld worden, terwijl ze toch samen in één boek staan.’

Komt er nog iets aan of ben je er nu wel klaar mee?

‘Ik zeg steeds dat ik wel een beetje klaar ben met al die acties, maar dan verzin ik weer wat. Ik wil nog heel graag een Illustratiehuis in Nederland. Ik blijf niet achteroverleunen. Het gaat toch altijd weer kriebelen. Of ik pak die werkbeurzen voor illustratoren weer op. Zo belachelijk hoe dat is afgelopen, vind je niet? Ja, nu ik er zo over praat, ben ik al weer bijna begonnen!’ ●●●

Ted van Lieshout werd in 1955 geboren in Eindhoven en studeerde na de middelbare school illustratie aan de Gerrit Rietveld Academie Amsterdam. Hij debuteerde als tekenaar in de jaren tachtig in *Vrij Nederland* en besloot al vrij snel om zelf ook gedichten te gaan publiceren. Daarnaast ging hij liedteksten en scripts schrijven voor *Sesamstraat* en *Klokhuis*. Voor zijn dichtbundel *Begin een torentje van niks* won hij de Gouden Griffel. De jeugdroman *Gebr.* werd bekroond met een Zilveren Zoen en de Duitse Jugendliteratuurpreis. In 2009 kreeg hij de Theo Thijssenprijs voor zijn hele oeuvre, ter gelegenheid waarvan zijn verzameld werk *Hou van mij* werd uitgegeven. Van Lieshout zet zich op allerlei manieren in voor nieuw literair talent, bijvoorbeeld in de vorm van poëziebloemlezingen. Samen met Philip Hopman heeft hij de laatste jaren veel succes met de kleuterprentenboekenserie over Boer Boris.

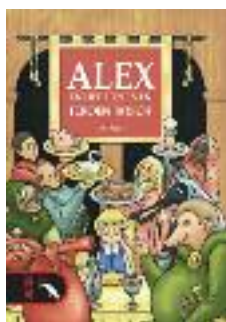
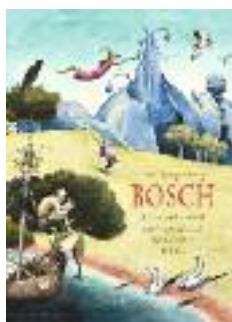
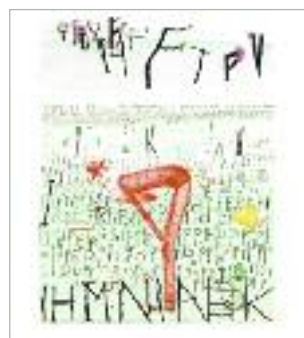
BoekStart Babyboekje

De nominaties voor het BoekStart Babyboekje 2016 zijn bekend. Uit het aanbod van de afgelopen twee jaar koos de jury, onder voorzitterschap van kinderpsycholoog Tischa Neve, vijf titels: *Kiekeboe!* van Giuliano Ferri, *Nog even achter mijn oortjes kriebelen* van Jörg Mühle, *Ik voel, ik voel... een beer* van Xavier Deneux, *Exotische vogels* van Marion Billet en *Hallo baby!* van Roger Priddy. Vanaf 16 januari 2016 kunnen ouders en pedagogisch medewerkers stemmen op hun favoriet uit de shortlist. Tijdens de Negenmaandenbeurs in februari 2016 wordt bekendgemaakt welk boekje de meeste publieksstemmen heeft gekregen en daarmee verkozen is tot Het BoekStart Babyboekje 2016. *Ouders van Nu* is mediapartner bij deze verkiezing. Het BoekStart Babyboekje is bedoeld voor baby's en dreumesen tot anderhalf jaar en werd in 2013 voor het eerst uitgereikt aan *nijntje en de wilde dieren* van Dick Bruna. Met de prijs wil BoekStart uitgevers stimuleren meer goede babyboekjes op de markt te brengen. [A7] www.boekstart.nl

Opmerkelijke personages

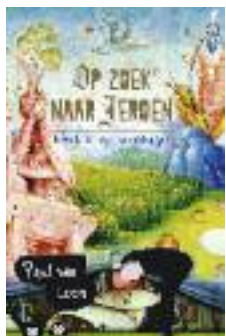
Letters zijn om mee te schrijven, maar je kunt er ook prima mee tekenen. Beeldend kunstenaar en kinderboekmaker Harriët van Reek laat in *Lettersoep* (Querido, 4+) woord en beeld in elkaar overlopen. Letterel is gek op letters en ziet ze overal. Hij is gek op letters schrijven, uitknippen, kijken, lezen en droomt zichzelf een letterpoes. 'Staart: J; Oren V x 2; Mond en neus: K of Y + C; Ogen: O x 2 (...)' Een mooie opvolger van *Letterdromen met Do* (2007) waarmee Van Reek een Zilveren Penseel won.

De hik als hoofdpersoon? Ook dat kan, laten Micha Wertheim en illustratrice Cristina Garcia Martin zien in *De hik* (De Harmonie, 4+). De hik reist in rijmpjes langs Jan en alleman, op zoek naar iemand die hem verdragen kan. 'Ik ben de hik, ik hobbel en ik prik, en ik tik, ik stotter in je slik, ik stuiter door je mik,' rijmt Wertheim. In expressieve prenten tekent Garcia Martin er de hikkende koningin, de hikkende operazangeres en de dyslectische schrijver met de hik bij. De originele illustraties zijn nog tot en met het einde van dit jaar te zien in de Openbare Bibliotheek Amsterdam. [A7]

4x Jeroen Bosch

De stad 's-Hertogenbosch pakt in 2016 groots uit met de herdenking van de vijfhonderdste sterfdag van Jheronimus Bosch. Verschillende uitgeverijen grijpen het jubileumjaar aan voor een kinderboek over Bosch' intrigerende kunst. Thé Tjong Khing maakte een prentenboek zonder woorden, *Bosch. Het vreemde verhaal van Jeroen, zijn pet, zijn rugzak en de bal...* (Leopold, 4+) waarin de magische wereld van Jheronimus Bosch het toneel wordt van een spannend avontuur. Evi Nijs tekende de strip *Alex en het feest van Jeroen Bosch* (Syndikaat, 6+), waarin Alex in een put valt en terecht komt tussen raadselachtige wezens als kopvoeters, een marskramer en het gevolg van de koning. Het *Schetsboek van Jeroen Bosch* door Annemarie Bon en Marie José van der Linden (Zwijsen, 10+) gaat over de tijd waarin Bosch leefde. Er worden allerlei wetenswaardigheden verteld, bijvoorbeeld hoe je als schilder eerst verf en kwasten moest maken, over bedelaars en goochelaars op de markt, en over de bouw van de grote Sint-Janskerk. Paul van Loon maakte met illustrator Caren Limpens *Op zoek naar Jeroen* (Leopold, 9+) waarin de schrijver zelf verdwaald raakt in de duizelingwekkende werkelijkheid van de schilder. [A7]

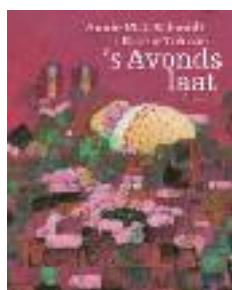
Fiep Westendorp Stimuleringsprijzen

Fiep Westendorp zag nooit iets in prijzen omdat zij vond dat illustratoren ‘net als bakkers gewoon hun werk doen’ en daarom niet extra gelauwerd hoeven te worden. Toch reikt de Fiep Westendorp Foundation tweejaarlijks een Stimuleringsprijs uit omdat het hier niet gaat om een beloning, maar om een aanmoediging voor jonge professionele illustratoren, zo is te lezen op de website van de stichting. De prijzen zijn bedoeld om startende vakmensen een duwtje in de goede richting te geven, door een bedrag beschikbaar te stellen waarmee zij een bijzonder project kunnen uitwerken, dat zonder financiële hulp niet uitvoerbaar zou zijn. Dit jaar koos de jury, bestaande uit Ted van Lieshout, Gioia Smid en Max Kisman, uit 41 inzendingen uiteindelijk voor de aanstormende talenten Stella de Kort, Enzo Pérès Labourdette en Jesse Strikwerda. De winnaars ontvangen ieder een bedrag van twintigduizend euro om aan hun illustratieproject te besteden. Iris Deppe, die de cover van deze *Lezen* illustreerde, is ex-laufeet van deze prijs, zie ook het interview op pagina 32,33. [A7]

fiepwestendorp.nl

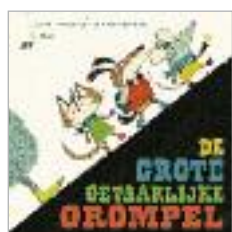

Fiep Westendorp | 2015
Stimuleringsprijs | 2017

Bijzonder getekend

- In *'s Avonds laat* schildert Marije Tolman een fantasievolle interpretatie van het versje van Annie M.G. Schmidt. Met veulentjes, varkentjes, veel roze en blauw ontstaat een plezierig kijkboek op rijm (Querido, 3+).
- *Overal en ergens* van Pimm van Hest en Sassafra De Bruyn (ill.) is een prentenboek met broze krijttekeningen over rouwverwerking. Yolanda heeft haar moeder verloren en vraagt zich af waar zij is gebleven. Ze vindt stukjes van haar terug in dingen en mensen die haar omringen (Clavis, 5+).
- *De grote gevaarlijke Grompel* van Claire Freedman en Kate Hindley (ill.) is een humoristisch monsterverhaal waarin drie dierenvriendjes op zoek gaan naar de 'Grompel' uit hun boek (Querido, 3+).
- Moeder kletst, vader piekert, broer leest, zusje kijkt tv. Niemand heeft tijd om Bart de aardappels door te geven, en Bart lost gewoon op. Hij wordt *Onzicht-Bart*. Een geestig prentenboek van Maureen Fergus met illustraties van Dušan Petričić (De Vier Windstreken, 5+). [A7]

White Ravens 2015

Ieder jaar selecteert de Internationale Jugendbibliothek in München een internationale lijst van tweehonderd titels, die wereldwijde aandacht verdienen vanwege hun universele thematiek, bijzondere illustraties, uitzonderlijke stijl of ontwerp. Dit jaar staan negen titels uit Nederland en Vlaanderen op de lijst, waaronder *Doodgewoon* van Bette Westera & Sylvia Weve (ill.); *Hotel de Grote L*, Sjoerd Kuyper; *Monsterboek*, Alice Hoogstad; *Overspoeld*, Gideon Samson; en *Sneeuw-witje breidt een monster* van Annemarie van Haeringen. De White Ravens 2015 zijn bekendgemaakt tijdens de Frankfurter Buchmesse en zullen worden geëxposeerd in een reizende tentoonstelling, die wordt geopend tijdens de internationale jeugdboekenbeurs in Bologna. In juli 2016 wordt op kasteel Blutenburg, waar de Internationale Jugendbibliothek is gehuisvest, het White Ravens Festival georganiseerd, waar auteurs en illustratoren uit de hele wereld lezingen verzorgen en voorlezen uit hun werk. De complete online catalogus van White Ravens bevat momenteel zo'n 5600 boeken uit 84 landen in zestig talen. [A7]

ijb.de

Wat maakt prentenboeken tot een

KWALITEITSBOEKEN – Ze schijnen nog te bestaan: papa's en mama's die na een lange dag op kantoor toch de tablet verstoppert en hun kroost ouderwets voorlezen. Da's om allerlei redenen goed en daarom is er tijdens De Nationale Voorleesdagen (van 27 januari tot en met 6 februari 2016) extra aandacht voor het voorlezen. Maar waar zouden ze zijn zonder een lekker lezend boek?

DOOR PJOTR VAN LENTEREN

Bij fijn voorlezen aan de allerkleinsten denken we vaak vooral aan klanknabootsing, rijm en herhaling. En dat is terecht: boekjes zoals *Kleine blauwe truck* van Alice Schertle en Jill McElmurry zijn over het algemeen een voorspelbaar, instant succes. Het aandoenlijke blauwe rammelbakje rijdt – toet toet! – langs allerlei dieren die – kwaak, boe, bèèè – hem in eerste instantie uit lijken te lachen om zijn schorre geluid en weinig indrukwekkende postuur, maar even later te hulp schieten als de grote gele truck is vastgelopen in de modder.

Een autootje met vuile bougies

Misschien wel belangrijker dan die in het oog springende vormkenmerken is iets wat lastiger waarneembaar is: ritmische zinnen. Niet zelden bewegen verhaaltjes op rijm zich hortend en stotend voort als een autootje met vuile bougies, en is er zo krampachtig gezocht naar rijmwoorden dat een onervaren voorlezer er haast onzeker van zou worden.

Peuterverhalen op rijm zijn bovendien nogal eens vertaald uit het Engels en een gediplomeerd vertaler is nog geen dichter. Wie in bibliotheek of kinderboekenwinkel wil slagen, doet er dan ook goed aan te letten op wie het prentenboek heeft vertaald. En test het ritme zelf, bijvoorbeeld door staccato voor te lezen en de maat te slaan als een dirigent. Ja, da's de enige,

en trouwens ook een leuke, manier om kinderen te vermaken. Bette Westera mag zo langzamerhand wel gelden als een absolute kwaliteitsgarantie voor vertalingen op rijm. Zij vertaalt met evenveel respect als durf, en het Nederlands is minstens even goed als het Engels. Haar vertaling van de klassieke *Groene eieren met ham* van Dr. Seuss is spectaculair, maar ook minder ambitieuze projecten zoals het aanstekelijke *Kleine blauwe truck* dragen duidelijk haar signatuur.

Doe-boeken en verstilde humor

In opkomst: boeken waar je van alles mee moet doen. Een steeds bekender voorbeeld is *Een boek* van Hervé Tullet, dat met één stip begint. Je wordt gevraagd erop te drukken en dan zie je erop de volgende bladzijde twee. Het worden er steeds meer en de kijker wordt uitgenodigd daar steeds wildere dingen mee te doen. Een geestige ontwikkeling als je bedenkt dat deze vorm haast wel geïnspireerd moet zijn door de opkomst van tablets en verhaaltjesapps.

Bij een boek als dit heb je voor de interactiviteit echter papa, mama, opa of oma nodig. En dat maakt het juist zo leuk.

Een nieuw soortgelijk boek is *En nu mijn bad uit* van Britta Teckentrup. Ellie de olifant krijgt steeds meer gasten in bad en de kinderen mogen het boek schudden om ze er weer uit te jagen. Pas wel op dat het bed niet nat wordt.

De boeken van Marianne Dubuc vallen juist op door de bijna meditatieve rust die ze uitstralen. Haar teksten zijn op het droge af, in haar tekeningen is ontzettend veel te zien. Ze doen in de verte denken aan die van Rotraut Susanne Berner. Een zachte, verstilde humor zorgt voor een glimlach die niet meer verdwijnt. Haar nieuwste boek *Hoera, er is post!* vertelt het verhaal van Postbode Muis, die met een kar vol pakjes het bos ingaat. Achter elk pakje schuilt een verhaal dat niet in de tekst maar in de tekeningen is verstopt.

Edward van de Vendel durft dat samen met Ingrid en Dieter Schubert in *Opvrolijkvogeltje* wél en samen maakten ze een oogstrelend prentenboek, waarin een soort kruising tussen een pauw, een kolibrie en een toekan overal ter wereld ongelukkige dieren van al hun zorgen verlost door domweg als een raket langs te scheren. Alleen, wie zorgt er nu voor Opvrolijkvogeltje? Het antwoord is hartverwarmend.

voorleessucces?

Verhalen om te blijven voorlezen

Misschien nog wel het grootste geheim van het geslaagde prentenboek: als het niet door één persoon is gemaakt, moet je kunnen voelen dat er tussen schrijver en illustrator een bijzondere band is ontstaan. De een moet weg kunnen laten wat de ander laat zien. Juist dán zitten de kijkers op het puntje van je schoot en gaan ze meedoen.

Mooie recht-door-zee voorbeelden daarvan vind je in het werk van Tjibbe Veldkamp, die al een hele rij grappige prentenboeken met Wouter Tulp, Kees de Boer en nu met Alice Hoogstad *Kom uit die kraan!!* maakte. Kleine Bart met zijn petje achterstevoren en zijn rode overall staat elke dag te kijken bij het bouwterrein van firma Veldkamp en laat zich door twee opgeschoten knullen verleiden om in de wals, de cementwagen en de kraan te klimmen. Dit mag natuurlijk niet en het loopt vreselijk uit de hand, maar oplettende kijkers ontdekken dat het verhaal uiteindelijk anders in elkaar zit dan gedacht. Zulke verhalen – die kijken belonen – kun je blijven voorlezen.

De zeer eigenzinnige Canadese illustrator Jon Klassen zoekt ook naar dat soort humor, maar op een heel andere, meer indirecte manier. Dat ontardt soms in wel heel vage tekenaars-humor die meer geschikt is voor volwassenen. Dat geldt niet voor *Bas & Daan graven een gat* dat hij maakte met de populaire jonge Amerikaanse schrijver Mac Barnett. Bart en Daan beginnen als in een tweedimensionale computergame naar beneden te graven en veranderen elke keer vlak voor ze bij een grote diamant uit dreigen te komen van richting, zonder door te hebben wat ze missen. Dat ziet alleen de kijker. Uiteindelijk vindt alleen hun hondje iets en gaan ze een speculaasje eten. Het gevaar bestaat, dat moet gezegd, dat het verhaal bij dit soort boeken een tikje teleurstelt. Kunstenaars lijken soms een beetje bang voor een bevredigend einde, wat eigenlijk precies is wat een prentenboek nodig heeft.

Hallucinerend gedetailleerd schilderwerk

De absolute knaller deze winter blijft Leo Timmers, die nu toch echt eens ook in Nederland een Gouden Penseel of een oevreprijs moet gaan krijgen. In België wint hij de ene na de andere kinderjuryprijs én Boekenpauw van de deskundigen. Aan onze kant komt hij er ondanks razend enthousiaste recensenten én kinderen bekaaid vanaf. Ten onrechte. In zijn hallucinerend gedetailleerd schilderwerk vol diepte en grapjes is zo veel te vinden dat niet alleen de allerjongsten, maar ook zesjarigen die al bijna kunnen lezen er van alles in blijven ontdekken. Zijn boeken hebben alles, want Timmers weet ook met de pen van wanten – zelfs met de taal zit het goed. Zijn nieuwste, *Garage Gust* toont de vrolijke werkplaats van een meer dan handig varkentje, dat de vervoermiddelen van al zijn klanten weet te verbeteren tot precies wat zij nodig hebben. Een te kleine scooter wordt uitgebreid met een bankstel, de giraffe met kou op de nek krijgt een extra lange verwarming, de pinguïn een gekoelde wagen en de walrus een rijdende badkuip. Dit boek heeft maar één nadeel, en dat is dat je als voorlezer nog maar de kans moet krijgen om voor te lezen. Want die tekeningen zijn zo sprekend, de kijker-tjes snappen het zelf zo ook wel. ●●●

Kleine blauwe truck, Alice Schertle & Jill McElmurry (ill.).

Gottmer, € 11,95 (3+)

Een boek, Hervé Tullet. Standaard Uitgeverij, € 12,99 (3+)

En nu mijn bad uit, Britta Teckentrup. Gottmer, € 13,95 (3+)

Hoera, er is post!, Marianne Dubuc. Querido, € 14,99 (5+)

Kom uit die kraan!!, Tjibbe Veldkamp & Alice Hoogstad (ill.).

Lemniscaat, € 13,95 (5+)

Bas & Daan graven een gat, Mac Barnett & Jon Klassen (ill.).

Hoogland & Van Klaveren, € 13,50 (5+)

Opvrolijkvogeltje, Edward van de Vendel & Ingrid en Dieter Schubert. Lemniscaat, € 13,95 (5+)

Garage Gust, Leo Timmers. Querido, € 14,99 (3+)

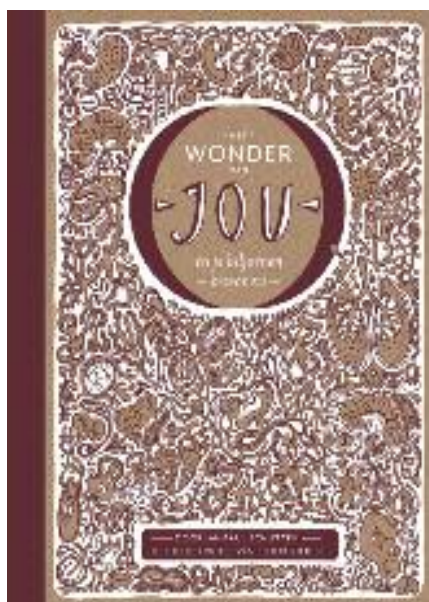
Zuurstof & Tegenwind

Zuurstof & Tegenwind is een nieuw, fris en eigentijds educatief tijdschrift met 'lessen voor dagelijks gebruik' (8+), bedoeld voor iedereen die werkt of woont met kinderen. Het eerste nummer is gewijd aan empathie: het kunnen begrijpen wat een ander voelt of denkt. In vijf hoofdstukken wordt ingegaan op de relatie tussen empathie en respectievelijk vertrouwen, kijken en luisteren, verbeeldingskracht, nieuwsgierigheid en emotie. Na een kort theoretisch kader volgen kleurrijke en mooi vormgegeven opdrachtbladen, waarmee kinderen op een speelse en originele manier aan de slag kunnen. Er zijn uitknipbrillen (die je anders laten kijken), een geheimendoosje (dat begraven mag worden), vragenkaartjes (om los te laten op wie je maar tegenkomt). Ook voor de rol van literatuur in de ontwikkeling van empathie is er aandacht. Zo zijn er leesverhalen van Toon Tellegen, Stine Jensen en Maria Barnas, en benadrukt onderzoeker en docent dr. Eelco van Es het belang van fictie lezen, dat volgens wetenschappelijk onderzoek het vermogen tot het inschatten van andermans mentale wereld bevordert. [A7]

Zuurstof & Tegenwind verschijnt drie keer per schooljaar en is verkrijgbaar via de website zuurstofentegenwind.nl

Leesboeken voor onder de kerstboom

- Daan Remmerts de Vries koos een gedurfd thema voor zijn nieuwe jeugdroman. In *Groter dan de lucht, erger dan de zon* (Querido, 10+) gaat de elfjarige Elmer de strijd aan met stemmen in zijn hoofd.
- *Hotel Bonbien* van Enne Koens (Luitingh-Sijthoff, 9+) is een warm, verrassend verhaal over een Frans familiehotel. Als terugkerende gezinsruzijs zorgen voor barstjes in het gezinsleven, beraamt dochter Siri een plan om het tij te keren.
- *De laatste wilde dieren* van Piers Torday (Luitingh-Sijthoff, 10+) werd in Engeland een 'eco-thriller' genoemd. Kester leeft in een toekomstige wereld waarin bijna alle dieren zijn uitgeroeid door een virus, en hij wordt door de laatste wilde dieren ingezet voor een zoektocht naar een medicijn.
- Als haar ouders uit elkaar gaan, verhuist spraakwaterval Mauwlien naar een plastic blokkendoos. Vroeger hadden we alles, zucht ze. Rouwend om haar oude huis bedenkt ze een plan in *De ongelofelijke avonturen van de miraculeuze Mauwlien* van Fenn-Ole Heinrich en Rán Flygenring (Lannoo, 9+). [A7]

Jong Amsterdam Leest

Een kinderleesclub rond nieuw verschenen jeugdboeken, dat is het idee achter Jong Amsterdam Leest, een gezamenlijk initiatief van De Krakeling, Scheltema en *Het Parool*. Het Amsterdamse jeugdtheater, de boekwinkel en de stadskrant slaan de handen ineen om jonge stadsbewoners met plezier aan het lezen te krijgen en houden. Een van de leesclubonderdelen is een wekelijkse bespreking door een Amsterdams kind in *Het Parool* over het door recensenten besproken jeugdboek. Daarnaast vindt elke maand in De Krakeling een estafette-interview plaats, waarin de schrijver van het boek van de maand wordt geïnterviewd door zijn of haar voorganger. Tijdens de Kinderboekenweek werd de leesclub afgetrapt door Simon van der Geest met zijn geschenk *Per ongelukt!*. In november volgde *We gingen op krokodillenjacht* van Bibi Dumon Tak en in december staat *Het wonder van jou en je biljoenen bewoners* van Jan Paul Schutzen en Floor Rieder centraal. [A7]

Inschrijven voor Jong Amsterdam Leest kan via krakeling.nl

Kerst in het theater

De komische kerstvoorstelling van het RO Theater trekt elk jaar uitverkochte zalen. Het sprookje van 2015, *De Gelaarsde Poes*, belooft 'een radicale en vrolijke bewerking van het oude verhaal, een muzikale cocktail van gedaanteverwisselingen, sluwe streken en messcherpe klauwen'. Het scenario is opnieuw van Don Duyns, de liedteksten zijn van Alex Klaasen.

De Gelaarsde Poes is tot en met 28 maart te zien in verschillende theaters, rotheater.nl

Hofplein Rotterdam speelt in de kerstperiode *Sporen in de sneeuw* (6+), een komische bewerking van de film *Moonrise Kingdom* van Wes Anderson. Suus en Sam beramen een plan om op kerstavond samen weg te lopen. Ze worden achtervolgd door de scouts als er een hevige sneeuwstorm losbarst. *Sporen in de sneeuw* wordt geregisseerd door Sophie de Vries en Hanke Sjamsoedin en gespeeld door een dubbele cast van dertig jonge acteurs. Leuk om vooraf te bekijken: het promotiefilmpje van *Moonrise Kingdom* op YouTube, waarin zes (fictionele) boeken die Suzy in een koffer met zich meezeult, worden geanimeerd. [A7]

Sporen in de sneeuw is tot en met 3 januari te zien in het Hofpleintheater in Rotterdam, hofpleintheater.nl

BEELD: HOFPLEIN ROTTERDAM

Dichter in de klas

Zelf dichten, thuis of in de klas? Elk jaar organiseert Kinderen & Poëzie een dichtwedstrijd voor alle kinderen van zes tot en met twaalf jaar. De honderd beste gedichten winnen een plek in de Kinderen & Poëzie-dichtbundel. Daarnaast vallen er twee hoofdprijzen te winnen, een voor de middenbouw en een voor de bovenbouw. Vorig jaar wonnen Dario Boersma en Carlijn van Gestel. Verder was er nog een speciale verrassing voor de winnaar van de kinderjuryprijs Laure Persyn, en werden er posters en filmpjes gemaakt van een aantal winnende gedichten. Op de website van het Poëziepaleis zijn inspirerende lesbrieven te downloaden voor leerkrachten, met diverse opdrachten voor onder-, midden- en bovenbouwleerlingen. Zo kun je met de klas schrijven over een fantasiedier, een reiskoffer, een dans; of een trapgedicht, een foto-gedicht of groepsgedicht maken. Gedichten die hieruit ontstaan kunnen worden ingestuurd voor de wedstrijd. Ook voor tieners organiseert het Poëziepaleis een jaarlijkse wedstrijd: Doe Maar Dicht Maar. De inzendingstermijnen van de twee wedstrijden zijn gelijkgetrokken; beide wedstrijden sluiten op 5 februari 2016. [A7]

poeziepaleis.nl

Nieuws van de Kinderboekenambassadeur

Jan Paul Schutten heeft een druk najaar achter de rug als Kinderboekenambassadeur. Sinds kort is de website kinderboekenambassadeur.nl online, en momenteel werkt hij aan een campagne voor 2016 Jaar van het Boek.

'Mijn Kinderboekenweek duurde dit jaar zes weken. In de aanloop heb ik veel bezoeken afgelegd aan pabo's en bibliotheken, om daar (toekomstige) onderwijzers en bibliotheekpersoneel te inspireren. Het thema van de afgelopen Kinderboekenweek is prachtig, heel geschikt om uit te pakken. Non-fictie biedt zoveel voordelen voor kinderen die niet van lezen houden. Voor iedereen is er wel een onderwerp: van paarden tot piraten tot politie. Tijdens de bijeenkomsten heb ik het verschil laten zien tussen goed en slecht geschreven informatieve boeken. Dan leg ik uit dat je kinderen echt meekrijgt als je informatie als een feest presenteert.

Komende maanden wil ik mij richten op het inzetten van multi- en massamedia, om zo een groter publiek te bereiken. En op initiatief van Stichting Lezen komt er een campagne tijdens het 2016 Jaar van het Boek. De hoofdboodschap wordt: voor iedereen is er een boek. We werken aan een campagne waarin kinderen zelf ideeën kunnen aandragen om hun klasgenoten meer te laten lezen.' [A7] lezen.nl

FOTO: JORGEN KOOPMANSCHAP

‘Eén grote impuls aan het

RIJKE LEESOMGEVING – ‘Lezen is leuk!’ is de plezierig allitererende slogan van een groots opgezet gezamenlijk project van Stichting Kinderpostzegels Nederland en Stichting Lezen, waarmee kinderen gestimuleerd worden om aan het lezen te gaan. Op Basisschool Meander in het Limburgse Reuver werd gevierd dat honderd scholen in krimp-regio’s van een nieuwe, goedgevulde boekenkast zijn voorzien.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘Jongens, we wachten hier op hoog bezoek, op de baas van de provincie. Dat is een meneer met een vet grote snor. Hoe zullen we hem binnenhalen?’ vraagt presentator Miranda Bolhuis, alias Dolly Minty, van het vrolijke trio The Full Minties. ‘Hallo gouverneur! Dat lijkt me wel een mooie tekst!’ In de aula zingen de bovenste groepen van de 370 leerlingen tellende school lachend mee. Het podium is versierd met ballonnen, rock-’n-roll schalt door de ruimte. Aan niets is te merken dat het maandagochtend negen uur is.

Lezen is fantastisch

Theo Bovens, commissaris van de koning voor de provincie Limburg, laat het zich welgevallen. Glunderend betreedt hij het podium en vertelt over zijn eigen lievelingsboeken van vroeger. ‘Lezen is fantastisch,’ zegt hij. ‘Als je leest maak je zelf een beeld in je hoofd. Begin nu met lezen, dan lees je de rest van je leven door.’ Samen met twee leerlingen onthult hij een van de nieuwe boekenkasten, die een plaats krijgt in de vernieuwde bibliotheek.

Duizend woorden

Die nieuwe schoolbibliotheek met muurschilderingen en een gloednieuwe inrichting is er niet zomaar gekomen. Het is een project waarbij veel partijen de handen ineen hebben geslagen, zo blijkt uit de lange stoet betrokkenen die het podium betreden. Ilja van Haaren, directeur van Stichting Kinderpostzegels, benadrukt dat ook de kinderen zelf hebben geholpen door Kinderpostzegels te verkopen: ‘Jullie helpen jezelf. Straks mogen jullie allemaal naar huis met een boek om te houden. Lezen heb je nodig bij alles wat je doet. Als je veel leest, leer je meer dan duizend nieuwe woorden per jaar!’

Gigantisch aantal

Ook directeur Roy Linssen krijgt een eigen welkomstmelodietje. ‘Wat een knappe bovenmeester hebben jullie!’ fleemt Dolly Minty. Linssen laat zich niet van de wijs brengen en prijst onverstoord de betrokkenen die hebben samengewerkt om de nieuwe bibliotheek te realiseren. Behalve de officiële partijen als Stichting Lezen, Stichting Kinderpostzegels, Cubiss, de Bibliotheek Maas en Peel, Boekenbon, boekhandel Bruna en de ouderraad, zijn dat ook: meneer Huub, meneer Hans, juf Christel, juf Tamara, Miriam Ambaum van de Bibliotheek *op school*, en niet te vergeten de grote groep bibliotheekouders die de boel draaiende houdt. ‘We hebben nu zo’n achthonderd tot negenhonderd uitleningen per maand, dat is een gigantisch aantal.’

FOTO'S ANNEMARIE TERHELL

Dicht op de kinderen

Het verstevigen van de infrastructuur, dat is een speerpunt van Lezen is leuk! Iedere school krijgt een nieuwe boekenkast, elke leerling een Boekenbon – een mooi begin. Maar om de leesomgeving duurzaam te verrijken, wordt ingezet op een intensieve samenwerking tussen de boekverkooper, de aan de school verbonden leescoördinator en de leesconsulent van de Bibliotheek, die de Bibliotheek *op school* op de betreffende locatie exploiteert. Miriam Ambaum, die vanuit de lokale bibliotheek is gedetacheerd op de Meander, is trots op wat er tot nu toe is bereikt: ‘Het aantal uitleningen per maand is enorm. Leerlingen ruilen hun boeken klassikaal op een vast tijdstip.

Dat betekent dat we ieder kind gemiddeld drie keer per maand zien en adviseren. Je zit hier zo dicht op de kinderen. Dat zouden wij als bibliotheeklocatie nooit voor elkaar krijgen.’

Container

‘Het is heerlijk om op scholen te komen en te zien wat dit project teweegbrengt,’ zegt Ilja van Haaren in de lerarenkamer, waar de vlaaien klaarstaan. ‘Te zien hoe men de handen ineen slaat. Het geeft één grote impuls aan het lezen.’ Ook directeur Linsen is blij met deze dag. Als basisschool in een krimpregio heeft hij te maken met een dalend leerlingenaantal, en in dit geval heeft de terugloop ook iets moois opgeleverd: een leeg gekomen lokaal is nu ingericht als schoolbibliotheek. ‘Jarenlang hebben we met de boekencollectie buiten gezeten, in een container. We zijn blij dat we weer een ruimte hebben om trots op te zijn.’ Voor de toekomst heeft hij grootse plannen: ‘We willen de functie van de bieb uitbreiden en er een wijkfunctie aan geven.’

Noodlokaal

Aan schrijver Jacques Vriens de eer om de nieuwe ruimte in gebruik te nemen. Als hij vertelt over zijn boeken en voorleest uit *De school is weg*, wordt er ademloos geluisterd. Amber (elf jaar): ‘Hij leest zo spannend voor. Toen hij vertelde hoe Roxanne eruitzag, toen zag ik dat helemaal voor me in mijn fantasie.’ Intussen, in de aula, verdringen leerlingen zich voor de boekenstands, waar elk kind een boek mag uitkiezen. Jasper (elf jaar) heeft het snel gezien en gaat er als eerste met zijn goodybag vandoor. ‘Ik kies *Koen Kampioen*, want ik ga voor voetbal.’ Romy (elf jaar) kiest voor *Floor is stoer*. ‘Mijn oudere zus las vroeger vaak *Floor*, dan las ik altijd met haar mee.’ Stella (elf jaar) wil graag kwijt dat ze heel blij is met de nieuwe bibliotheek. ‘Hiervoor hadden we een paar kasten in een noodlokaal buiten. Die hebben ze nu weggehaald. Ik ben blij, want anders moet je steeds naar buiten lopen, dat is zo onhandig in de winter.’

Chapeau

Al voor de vlaai op is, neemt de gouverneur afscheid. Hij moet er weer vandoor, er wacht een drukke agenda. ‘Chapeau aan de ouders, chapeau aan de school die jullie aan het lezen helpt, chapeau aan het project! Aan iedereen die meewerkt om het lezen erin te stampen en te houden.’ Een meisje steekt vragend haar vinger op: ‘Meneer, wat betekent dat, chapeau?’ Bovens: ‘Dát is nou een van de duizend woorden per jaar die jij kunt tegenkomen als je iedere dag leest!’ ●●● [lezen](#)

Lezen is leuk! is een initiatief van Stichting Kinderpostzegels Nederland en Stichting Lezen en richt zich op de ondersteuning van basisscholen in de krimpgebieden Noord-Oost-Groningen, Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg. Op 16 mei 2014 ging de eerste Lezen is leuk!-bibliotheek open in Veendam en op 17 november 2014 volgde een school in Sluiskil. Het feest op Basisschool Meander in Reuver op 5 oktober 2015 vormde de afsluiting van dit project. Honderd scholen in regio's die te kampen hebben met krimpende leerlingenaantallen hebben nu een speciale boekenkast gekregen gevuld met actuele boeken voor kinderen uit alle groepen in het basisonderwijs. Bovendien kregen de leerlingen een Boekenbon ter waarde van tien euro, waarmee zij direct al op school een boek naar keuze konden aanschaffen. Voorwaarde om mee te doen aan Lezen is leuk! is deelname aan de Bibliotheek *op school*, een joint venture tussen provincie, gemeente, bibliotheek en onderwijs, dat onderdeel vormt van het programma Kunst van Lezen.

Wat lees jij aan de vooravond

‘Ik lees graag, met nog een jongen uit mijn klas zijn we eigenlijk de enigen. Wat ik in de kerstvakantie uit de bibliotheek ga lenen, weet ik nog niet. Ik ga vast weer een of een paar delen herlezen uit de *De Grijze Jager*-serie. Ik heb ze alle twaalf, de meeste heb ik al wel tien keer gelezen. Na afloop heb ik er steeds een fijne herinnering aan, dat gevoel wil je weer. En al denk je dat je weet wat er gaat gebeuren, toch gaat het elke keer net anders, want je hebt je fantasie erbij. Ik herlees ook graag de *Wolfling*-boeken, over een wolf die kan veranderen in een jongen. En van Thea Beckman *Geef me de ruimte*, *Triomf van de verschroeiende aarde* en *Het rad van fortuin*. Mijn lievelingspersonage daarin is kleine Robert, die is zo dapper en stoer. Als je iets goeds leest, wil je het zelf ook meemaken. Een keer las ik op vakantie over boogschieten, toen wilde ik zelf ook een boog maken en ging ik heel stil proberen te lopen.’

Levi Altenburg, 14 jaar

‘Ik verheug me enorm op het lezen van *Vrouw*, het laatste deel van Knausgards cyclus *Mijn strijd*. Knausgard schrijft zo nietsontziend over zichzelf en zijn naasten, het maakt je eerlijker tegenover jezelf. Al die *petty little thoughts*, dat hyperbewustzijn. De muizenissen die zo groot in je kunnen groeien dat je er bijna van barst. Als een kind dat de gekregen chocoladekerstklok koestert, zo wacht ik ook met het lezen van *Vrouw* tot de vakantie aanbreekt en ik er ongestoord met volle teugen van kan genieten. Want op = op. Op mijn leeslijstje voor de Culturele Apotheek, van waaruit ik ‘boeken op recept’ voorschrijf tegen alledaagse kwalen, staat *Idiopathie* van Sam Byers, een satire over dertigers die zijn opgegroeid met het gevoel dat de wereld aan hun voeten ligt. Op onze spreekuren komen veel twintigers, dertigers met grootse dromen en vooral: moeite om te kiezen. Wie weet is *Idiopathie* voor deze lijdens aan keuzestress en onvervulde verlangens een geschikt medicijn. Of misschien kan ik hun *Gaan, ging, gegaan* voorschrijven, Jenny Erpenbecks roman over asielzoekers die op een plein in Berlijn bivakkeren. Fictie, maar levensecht. Lekker relativerend.’

Marije Wilmink, cultureleapothek.nl

‘Omdat ik kleine kinderen heb (8 en 10 jaar) lees ik zeer gevarieerd. Veel kinderboeken die ik samen met mijn zoon of dochtertje lees voor school, gaan uiteraard over de belangrijkste figuren in hun leven op dit moment: Sinterklaas en de Kerstman. Vanuit mijn functie zit ik boven op het nieuws en ook in mijn vrije tijd probeer ik op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen en de achtergronden daarvan. Maar dat is vaak zoveel dat het niet bij te houden is. Vakliteratuur zoals ons korpsblad *24/7* en het vakbondsblad blijven vaak ongeopend liggen. Die neem ik dan door op de momenten dat ik vrije tijd heb. Dus ook rondom de feestdagen – ik heb dan gelukkig wat vrije tijd – probeer ik dat allemaal in te halen. Het is lang geleden dat ik een boek gelezen heb. Dat lukt alleen in de echt lange vakanties.’

Eric Passchier, woordvoeder Nationale Politie, Eenheid Zeeland/West-Brabant

‘In de kerstvakantie ga ik verder lezen in *Ik en de rovers*. De schrijfster heet Siri Kolu. Mijn zus Anne heeft er een spreekbeurt over gehouden op school. Ik was erin begonnen en vond het al wel een beetje spannend. Maar toen kocht ik een nieuw boek dat ik tussendoor heb gelezen, *De fantastische meneer Vos* van Roald Dahl. *De fantastische steen* ga ik ook lezen, dat heb ik cadeau gekregen. Ik denk wel dat ik allebei de boeken uit ga lezen.’

Pieter Gerrits, 8 jaar

van 2016 Jaar van het Boek?

SAMENGESTELD DOOR EVA GERRITS

'Ik en de rovers was een tijdje mijn lievelingsboek. In de kerstvakantie ga ik eerst voor school lezen, *Rebel met vleugels* van Marcel Roijaards. Eerst gaat het over losse dingen die niets met elkaar te maken hebben, maar dan wordt het één verhaal. Daarna wil ik *Casino Royale* lezen, van Ian Fleming, over James Bond. Ik had eens niks te lezen en toen haalde papa een doos tevoorschijn met allemaal oude boeken en films. 'Misschien vind je dit wel leuk,' zei hij. De films had ik al gezien, ik wist niet dat daar eerst boeken van waren. Nu ben ik daar eigenlijk ook wel nieuwsgierig naar. Er zaten boeken tussen van Thea Beckman en *Het dagboek van Adrian Mole, 13 3/4 jaar*. En die pocket van James Bond. Met een zwarte kaft, een beetje gevouwen. Die film had ik ook al gezien en die pocket zag er zo interessant uit dat ik die koos.'

Anne Gerrits, 12 jaar

'Ik ga in de kerstvakantie *Collected Short Stories* van Robert Graves en *Vaslav* van Arthur Japin uitlezen. Ik ben weer boeken gaan lezen waar ik ooit in ben begonnen maar die ik om redenen niet heb uitgelezen. De *Short Stories* heb ik in juli 1994 in Athene weggelegd en *Vaslav* op 25 juni 2014 in Atlanta, USA. Dat kan ik zien aan de instapkaarten die ik als boekenlegger heb gebruikt. Van Robert Graves weet ik waarom ik het niet heb uitgelezen, het Engels was me indertijd te vermoeiend. Recent heb ik van hem *Count Belisarius* uitgelezen, een historische roman. In dat genre zijn Japin en Hella Haase in mijn ogen de beste schrijvers van Nederland, vandaar *Vaslav*. Ik heb op mijn te lezen-lijst nog meer boeken staan, zoals *Dubliners* van James Joyce en *Het eiland van het tweede gezicht* van Albert Vigoleis Thelen, dus ik kan voorlopig nog wel even vooruit.'

Erik Scheeren, commercieel directeur Fokker Aerostructures

FOTO MARGAUX SCHEEREN

'Op mijn leeslijstje voor de kerstvakantie staat een aantal detectives, onder meer van Martin Walker, over Bruno, een politiefchef op het Franse platteland. Ik vind het leuk om te lezen over het dorpsleven met al zijn karakters en geniet van de beschrijvingen van eten en wijn. Ook *Judas* van Amos Oz staat op mijn lijst. Zijn taalgebruik vind ik zo mooi en ik word blij van de nuance waarmee hij schrijft over de situatie tussen Israël en Palestina. Het laatste boek dat ik van hem las is *Een verhaal van liefde en duisternis*. Prachtig vond ik dat, ook door het mededogen waarmee hij naar mensen kijkt.'

Madeleine Schoute, mede-directeur Kinkerbuurtschool, Amsterdam

'In de kerstvakantie ga ik *De Angstjager* lezen van Joris van Os. Hoofdpersonage Jonas Bicker wordt gediagnosticeerd met het zeldzame Urbach-Wiethe syndroom – Jonas kent geen angst. Onvoorstelbaar als je erover nadenkt. Wat is angst, welke functie heeft het, waar komt het vandaan? Hoe ga je angst te lijf? Natuurlijk ken ik ook angsten en daar ben ik blij om, bedenk ik nu. De reden dat ik deze titel koos: het is de eerste roman over een mij onbekend syndroom. Ik werk in de huisartsenzorg, met name de chronische patiëntenzorg heeft mijn interesse. Sowieso verdiep ik me graag in de mentale en fysieke gesteldheid van mensen en kies doorgaans literatuur die daarover gaat. Het leren omgaan met een diagnose, iets onbekends voor het gros der mensheid – Jonas' verhaal zal raakvlakken hebben met de route die menig chronisch patiënt aflegt van symptomen naar diagnose, naar het opnieuw zin geven aan het leven. Als een boek me niet meteen raakt, leg ik het weg. Al doorbladerend, greep *De Angstjager* me. Bang om de feestdagen niet door te komen ben ik in elk geval niet.'

Heidi Lammer, praktijkondersteuner Huisartsen somatiek

Vlnr Severin, Chloë, Paula, Rhoda en Yuliyen

‘Juf, ik heb een boek uitgelezen!’

DE PRIJS VOOR DE BESTE LEES-OMGEVING 2015 – Het Mundus College in Amsterdam-West wint dit jaar de Prijs voor de Beste Leesomgeving. Mediathecarissen Monique Castenmiller en Elke Spaanderman helpen hun vmbo- en praktijkschoolleerlingen met veel toewijding aan het lezen. Lekker op de bank hangen mág: ‘Je krijgt bij ons niet alleen boeken, maar ook een kussentje in je rug.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Maandagochtend elf uur. Severin (15 jaar), Rhoda (14), Chloë (14), Paula (16) en Yuliyen (14) uit 3 vmbo-basis zijn vrij geroosterd om iets over hun mediatheek te vertellen. Ze komen hier graag om te lezen of te ‘chillen’, en zaten vorig schooljaar in de klas die de mediatheek heeft voorgedragen voor de Prijs voor de Beste Leesomgeving. Wat maakt hun leesruimte zo bijzonder? Chloë: ‘Er zijn hier veel leuke boeken en ook tijdschriften. De oude nummers mogen we verknippen of mee naar huis nemen.’ Rhoda: ‘Je kunt hier lekker zitten. Er zijn wel regels, maar we mogen best veel en we zijn altijd welkom.’ Yuliyen: ‘Ik kom hier voor de lieve, leuke juffrouw. En voor de voetbaltijdschriften. Dat ook.’

Loverboys

‘Twee jaar geleden woonde ik nog in Brazilië en las ik Portugees,’ vertelt Paula. ‘Nu lees ik Nederlands. Het liefst waargebeurde verhalen, zoals over loverboys.’ Severin komt uit Bulgarije en woont nu drie jaar in Amsterdam. Hij is vooral enthousiast over de dvd-kast: ‘We mogen hier film kijken. Ook na de lessen.’ Met boeken heeft hij minder. Alhoewel – hij herinnert zich nog *Verhalen voor onder je kussen*, die verhalenbundel over seks. ‘We hebben daar in de les een paar keer over gesproken. En we zijn naar de hoe-heet-dat-ook-alweer geweest? O ja, Westergasfabriek. Daar kwamen schrijvers.’ Best een leerzaam boek, die uitgave van de Rutgers Stichting, vinden ze alle vijf. Julian: ‘Hier op school gebeurt dat ook hoor, dat naaktfoto’s worden rondgestuurd. Ik snap die meisjes echt niet. Vaak doen ze het gewoon zelf.’ (Lachend): ‘Wil je er een zien?’

Humor

Elke Spaanderman is bezig achter de balie en volgt het gesprek vanuit haar ooghoeken. ‘Alles lossen wij hier op met humor,’ vertelt ze even later. ‘Sommige leerlingen zijn pittig. We hebben hier regels, maar je kunt niet aankomen met: dit-mag-niet. Dan ben je ze gelijk kwijt. Als leerlingen hun jas aanhouden, dan spreek ik ze daarop aan met een grap.’ Aandacht geven en een beetje opvoeden, daar gaat veel tijd in zitten, is haar ervaring. ‘Maar als je ze eenmaal hebt ingepakt, dan heb je ze ook voor altijd. Sommige leerlingen komen hier elke dag even langs, gewoon om dag te zeggen en even te kletsen.’

Nieuwkomers

Het Mundus College heeft een kleine duizend leerlingen van meer dan vijftig nationaliteiten, onder wie een groeiende groep nieuwkomers, die worden opgevangen in internationale schakelklassen. Ze volgen twee jaar lang speciaal onderwijs en stromen in het derde leerjaar het reguliere onderwijs binnen. ‘We laten ze veel lezen,’ vertelt Monique Castenmiller, die als hoofd mediatheek verantwoordelijk is voor het leesbeleid. ‘Veel kranten, veel fictie, en we doen mee aan Nieuwsbegrip. Ik ben heel blij dat er nu onderzoek is gedaan dat aantoont hoe belangrijk lezen is voor de taalontwikkeling. Vroeger riep je dat wel, als bibliothecaris. Maar nu weten we het echt zeker. Niet alleen docenten, ook leerlingen zijn daar gevoelig voor.’

B-boeken

Alles is gericht op leesplezier in deze mediatheek die is ingericht met speciaal ontworpen meubels. Centraal in de ruimte staan draairekken met tijdschriften en leesboeken. Er zijn kasten met beginnend lezenboekjes, B-boeken, er is een grote stripafdeling en er staan veel titels van uitgeverij Eenvoudig Communiceren literatuur die aansluit op de belevingswereld van jongeren, maar die is geschreven in eenvoudige taal. En er is de dvd-kast, die Yuliyana trots laat zien: ‘Ik heb zowat alle films bekeken: *Het schnitzelparadijs*, *Boy 7*, *Mijn opa de bankrover*, *Mees Kees*. Weet u welke goed is? *Pizzamaffia*, die schrijver was hier op school!’

Streetdance

‘Het fijne van een mediatheek midden in de school is dat je de weg naar het boek heel kort houdt,’ vindt Castenmiller. ‘Leerlingen komen hier met de regelmaat van de klok binnen. We gaan samen met ze op zoek naar een boek dat aansluit qua leesniveau en interesse. Als je weet dat een leerling op streetdance zit, dan kun je daar een verhaal bij zoeken. Vaak zijn ze heel trots als ze hun eerste boek hebben uitgelezen. Komen ze terug om te vragen: hebt u nog zo’n boek, juf?’ In het aanbieden van boeken op maat gaat veel tijd zitten. ‘Ik neem vaak nieuwe boeken mee naar huis, zodat ik goed op de hoogte ben van wat er in de kast staat. Dat betekent extra leeswerk, want met de nieuwe Grunberg die ik privé lees, hoef ik op school niet aan te komen.’

Ook leesbevorderingscampagnes worden ingezet om leerlingen te motiveren. Elk jaar doen de eerste klassen mee aan de voorleeswedstrijd voor brugklassers, Read2Me!, al tweemaal leverde het Mundus College een finalist. Voor het derde leerjaar is er een voorleesproject van School der Poëzie, getiteld Boekvrienden. En dan zijn er nog De Weddenschap, Stap op de Rode Loper, de Jonge Jury, Schrijver in de klas. Als er boeken worden ingekocht bij NBD Bibliion, dan mogen er leerlingen mee. En voor wie stage wil lopen in de Openbare Bibliotheek regelt Castenmiller graag een plek.

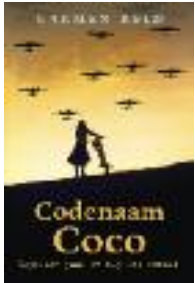
Laagdrempelig

Ondanks alle inspanningen is lezen voor lang niet alle leerlingen een vanzelfsprekendheid. ‘Soms is bijna niet uit te leggen aan anderen hoe laagdrempelig wij moeten inzetten om tot resultaten te komen,’ denkt Elke Spaanderman. Monique Castenmiller somt de moeilijke gevallen op: kinderen die nog gealfabetiseerd moeten worden, ook in de eigen taal; een jongen die elke avond in het restaurant van zijn oom moet werken; broers en zussen die maandenlang alleen gelaten worden terwijl hun ouders in het buitenland zijn. ‘De straat is hier vlakbij. Er zijn zoveel omgevingsfactoren die jongeren negatief kunnen beïnvloeden. Soms denk ik wel eens: wat moet je dan nog met een boek? Dan is het vechten tegen de bierkaai,’ zucht ze. Gelukkig zijn er ook veel enthousiaste, gretige lezers onder hun leerlingen. En, ook hoopgevend, literatuur heeft nog die andere belangrijke eigenschap waarop ingezet kan worden: het maakt weerbaar. ‘In fictie krijg je oplossingen aangeboden. Je ziet hoe je in het echte leven met problemen kunt omgaan.’ ●●●

Om scholen aan te zetten tot het investeren in een aantrekkelijk leesklimaat, reiken Stichting Lezen en Passionate Bulkboek ieder jaar de Prijs voor de Beste Leesomgeving uit. Voor de editie van 2015 werden drie scholen genomineerd: het Greijdanus College in Hardenberg, het Mundus College in Amsterdam en het Erasmus in Almelo. Het Mundus College wint deze editie en mag voor duizend euro boeken uitzoeken op boekenopschool.nl (beschikbaar gesteld door NBD Bibliion); het Greijdanus College krijgt de aanmoedigingsprijs van vijfhonderd euro, die wordt gesponsord door de Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs.

Meedoen met de editie 2016? Scholieren kunnen zelf hun school kandidaat stellen voor de Prijs voor de Beste Leesomgeving. In een vervolgtraject moet blijken wat de sterke punten zijn van de leesomgeving en of de school in aanmerking komt voor de prijs. Leerlingen die hun school willen aanmelden voor volgend jaar, kunnen tot 1 mei 2016 een foto van de mediatheek insturen via info@passionatebulkboek.nl, onder vermelding van de naam, het adres en het e-mailadres van hun school.

Lezen op het vmbo

Om vmbo'ers met plezier te laten lezen voor de leeslijst, is tijdens de landelijke studiedag van Makkelijk Lezen Plein en Bieb 4you! het initiatief genomen tot een boekenlijst voor de bovenbouw van het vmbo-T, voor leerlingen in de leeftijd van vijftien tot en met zestien jaar. De definitieve aanbevelingslijst bevat vijftig titels die zijn geselecteerd op kwaliteit en leesplezier. De lijst is bedoeld voor bibliothecarissen, maar ook docenten, ouders en leerlingen kunnen de lijst raadplegen. Er is gestreefd naar diversiteit in leesniveaus en interessegebieden. Naast oorspronkelijk Nederlandse boeken, zoals *Alles voor Romeo* van Caja Caze-mier, *Bad Boy* van Abdelkader Benali en *Ik omhels je met 1000 armen* van Ronald Giphart, zijn ook vertaalde titels opgenomen, waaronder *Bunkerdagboek* van Kevin Brooks, *Erebos* van U. Poznanski en *Inwijding* van Veronica Roth. De lijst is een initiatief van ProBiblio en is zowel digitaal beschikbaar als gedrukt (op posterformaat). [A7]

Het materiaal kan worden aangevraagd via amarquart@probiblio.nl.

Young adult in de bios

- De film *Me and Earl and the Dying Girl* naar het boek van Jesse Andrews was deze zomer een succes in de vs en is vanaf 10 december te zien in Nederland. De zeventienjarige Greg (Thomas Mann) is een fervent filmer en maakt samen met zijn enige vriend Earl (RJ Cyler) videofimpjes. Als zijn klasgenoot Rachel (Olivia Cooke) kanker blijkt te hebben, moet Greg van zijn moeder langsgaan om tijd met haar door te brengen. Dat begint vrij stroef, maar ze vinden elkaar in hun gevoel voor humor. Met Rachels gezondheid gaat het al snel bergafwaarts, en Greg en Earl besluiten voor haar de Slechtst Gemaakte Film Aller Tijden te maken. Grappig detail: *Me and Earl and the Dying Girl* werd opgenomen in Pittsburgh in het huis waar de schrijfster opgroeide. De film is geregisseerd door Alfonso Gomez-Rejon en werd geproduceerd met een bescheiden budget.
- Een veel grotere productie is de verfilming van *Miss Peregrine's Home for Peculiar Children*, het historische fantasy-verhaal van Ransom Riggs. Regisseur Tim Burton reisde met de filmcrew naar Cornwall, België en Florida voor spectaculaire beelden. De Nederlandse release staat gepland voor 3 oktober 2016. [A7]

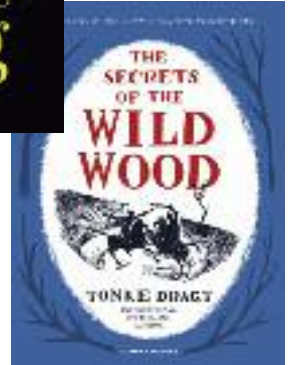
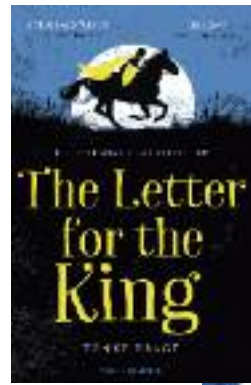
Prentenboeken

Voor prentenboeken van getalenteerde tekenaars ben je niet zo snel te oud.

- *Verliefde vlinders*, het nieuwe boek van de Franse schrijver en illustrator Benjamin Lacombe, is een breekbaar verhaal over een fatale liefde in Japan. Naoko gaat studeren in Kyoto, verkleedt zich als man en ontmoet daar de liefde van haar leven: Hamo. Het lot jaagt beide geliefden de dood in (Clavis, 12+).
- *Griselda* van de Argentijnse Isol is een humoristisch en luguber sprookje. Griselda is een levensgevaarlijke schoonheid: iedereen die haar aanschouwt, verliest zijn hoofd. Met een laagje vernis erover doen de koppen het prima onder een stolp of aan de muur (De Harmonie, alle leeftijden).
- *De wonder tuin* van Jenny Broom en Kristjana S. Willams (ill.) is een uitbundig geïllustreerd non-fictieboek over vijf verschillende ecosystemen: de Chichuahua-woestijn, het Amazone-regenwoud, het Zwarte Woud, de Himalaya en het Groot Barrièrerif. In de kleurrijke tekeningen zijn allerlei bewoners te zien, van anaconda tot zwartstaarthaas (Oogappel, 10+). [A7]

Vondel Translation Prize

Laura Watkinson heeft de Vondel Translation Prize 2015 gewonnen voor *The Letter for the King*, haar vertaling van *De brief voor de koning* van Tonke Dragt. Watkinson droeg het boek zelf aan bij uitgever Adam Freudenheim van Pushkin Children's Books, omdat zij dacht dat het prima zou passen binnen de Engelstalige literaire canon. Inmiddels zijn er al meer dan een miljoen exemplaren verkocht. Ook het vervolg, *Geheimen van het wilde woud* (verschenen als *The Secrets of the Wild Woods*) is een succes. 'De verhalen van Tonke Dragt hebben iets universeels,' denkt Watkinson. 'Ik heb altijd geweten dat er ook in Engeland lezers zijn die haar verhalen heel graag zouden lezen – als ze maar de kans zouden krijgen. Ik ben ontzettend blij met deze prijs, ook omdat de Vondel Translation Prize een literaire prijs is. Het is een prachtige erkenning van de kracht van literatuur voor kinderen.' De Vondel Translation Prize is een tweemaaljaarlijkse prijs van vijfduizend euro die is ingesteld door de Britse Society of Authors en wordt gefinancierd door het Nederlands Letterenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren. De prijs wordt in februari uitgereikt in Londen. Momenteel werkt Laura Watkinson aan een vertaling van *De Zevensprong*. [AT]

Verhalen van vroeger

- Geschiedenis komt pas echt tot leven in een boek. Voor middelbare scholieren is *Haaieneiland* van Rob Ruggenberg (Querido, 12+) een voltreffer. Het speelt zich af op een atol in de Stille Oceaan dat in 1722 wordt bezocht door vijf zeelieden, die te maken krijgen met kannibalen. Sterke troef is de goede balans tussen fictie en waargebeurde feiten, die Ruggenberg ineen puzzelde tot een spannend verhaal dat allerlei vragen oproept.
- De Vlaamse Pat van Beirs, die eerder samen met Jean-Claude van Rijckeghem de Thea Beckmanprijs won voor de roman *Jonkvrouw*, gaat solo in *Zigeunergebroid* (Clavis, 15+). Het is een rijk gedetailleerde roman over de lotgevallen van de zeventienjarige vondeling Romanie, die op zoek gaat naar haar roots. Een titel voor geoefende lezers: de informatiedichtheid van het verhaal is hoog en vraagt veel van de lezer.
- Joyce Pool dook met *Kate Howard: Bloedlijn* (Lemniscaat, 16+) in de grillige hofhouding van Henry VIII, waar de jonge Kate wordt uitverkoren als vierde echtgenote van de koning. Een bloemrijk verteld, levendig verhaal over de lotgevallen van een onbezonnen meisje en haar bezorgde gouvernante. [AT]

Carry Slee in het theater en op tv

Na de film is er nu ook een musical naar de bestseller *Spijt!* van Carry Slee, waarin hoofdpersoon Jochem zodanig wordt gepest en getreiterd, dat hij uiteindelijk zelfmoord pleegt. Tekstschrijver en regisseur Dick van den Heuvel gaat in deze popmusical, waarin veel wordt gezongen, dieper in op de achtergronden die Jochem hebben bewogen. *SPIJT!* reist nog tot en met februari langs verschillende theaters.

spijtmusical.nl

Uitgeverij Overamstel vierde dit najaar de verschijning van Carry Slee's nieuwe twaalplusboek *Kapot!* met een online programma, dat wordt gepresenteerd door Vajèn van den Bosch en Lennart Timmerman. Het duo praat over de belangrijke thema's uit het boek: familiebanden, gescheiden ouders en hun eigen verliefdheid. Zo vertellen ze hoe iedereen op de *Spangas*-set al wist dat ze op elkaar vielen, alleen zichzelf nog niet. Carry Slee krijgt een bezoekje thuis, en drie kinderen lezen voor uit *Kapot!* in hun eigen slaapkamer. [AT]

carryslee.nl

Zo kan het ook!

LITERATUURLES, MAAR DAN ANDERS – Hoe breng je leerlingen bij dat literatuur verrijkend is? Op het Keizer Karel College in Amstelveen hebben ze het antwoord: geef vakoverstijgend literatuuronderwijs, bijzonder van de talen.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

‘Wij hebben nog lijm nodig!’ roept een leerling. ‘En een schaar!’ schettert een ander. ‘Pak maar,’ Isabel Maas (54) wijst, ‘op mijn bureau.’ Ondertussen deelt ze kranten uit aan haar 26 leerlingen die zich in groepjes formeren.

Nee, dit is geen handenarbeid, maar literatuurles in 6 vwo op het Keizer Karel College in Amstelveen. Het is een woensdagmiddag in oktober. Het zesde lesuur is net begonnen. Geluid van schuivende tafeltjes en stoelen sterft weg. De klas van literatuurdocente Maas roezemoest nog wat, maar gaat dan serieus aan de slag.

De opdracht: maak, op basis van de in het vorige uur behandelde literatuurgeschiedenis, uit willekeurig geknipte en geplakte letters een dadaïstisch gedicht. En daarna, als er tijd is, een expressionistisch, surrealistisch en Vijftigers-gedicht. Instructies en enkele voorbeelden als ‘Karawane’ van Hugo Ball en ‘De zeer oude zingt’ van Lucebert staan op het schoolbord ter inspiratie.

‘Best bijzonder om te doen,’ vindt een leerlinge. ‘Al is het lastig om, zoals de dadaïsten, niet te sturen in de woordvolgorde, om kunst helemaal van het toeval te laten afhangen. Echt vrij kiezen, dat kunnen mensen toch niet?’

Het idee als vertrekpunt

Dat leerlingen worstelen met de door de dadaïsten omarmde grilligheid van het toeval vinden de literatuurdocenten geen probleem. Martijn Koek (46), coördinator van de literatuursectie, licht toe: ‘De leerlingen lezen, zoals alle nieuwe lezers, nu eenmaal met een eigentijdse blik. Bij literatuurgeschiedenis is het idee daarom ons vertrekpunt. Daar zijn de teksten uit voortgevloeid. Vanuit de geschiedenis onderzoeken we dan in hoeverre het gedachtegoed uit een bepaalde tijd – middeleeuwen, renaissance, modernistische periode, enzovoorts – relevant is voor ons heden.’

Maas: ‘Het gaat dus niet om de eruditie, de kennis over Shakespeare, maar om hoe zijn werk zich tot onze wereld verhoudt. Zou hij over de vluchtelingen crisis kunnen schrijven? Zo ja, hoe?’ Koek: ‘Dit soort vragen stellen we ook in de toetsen. Niet de reproductie, maar de toepassing van literatuurhistorische kennis staat centraal. Op deze denkvragen passen geen eenduidige antwoorden. Leerlingen kunnen teksten best bij meerdere stromingen plaatsen. Bij het nakijken staan we open voor antwoorden die we zelf nog niet hadden bedacht.’

Literatuur verrijkt

Naast literatuurgeschiedenis krijgen de bovenbouwleerlingen havo en vwo ook les in literaire begrippen en literair lezen. De twee uren vakoverstijgende literatuurlessen per week, waarbij veertien vakdocenten zijn betrokken, moeten idealiter leiden tot het besef dat verhalen en gedichten je intellectueel en emotioneel verrijken.

Dit type geïntegreerd literatuuronderwijs, afzonderlijk van de moderne talen en Nederlands en begin 2000 ingevoerd op het Keizer Karel College, vergt een idealistische houding. En extra inspanning van de schoolleiding, talen docenten en leerlingen. Koek: 'Je moet als vakdocent echt bereid zijn literatuur centraal te stellen, het belang daarvan te onderkennen.' Maas onderbreekt: 'En literatuur dus niet alleen als onderdeel van taalverwerving zien.' Koek: 'Dat betekent dat je niet moet twijfelen aan je kennis en kunde. En er tegelijkertijd op moet vertrouwen dat je collega's voldoende literaire bagage hebben om over de literatuur van jouw vak, jouw taal te doceren.' Gebrek aan idealisme en visie, angst voor verandering, een vooropleiding die niet is ingericht op vakoverstijgend literatuuronderwijs en het feit dat literatuur geen status heeft (het telt nauwelijks mee voor diplomering), zijn er volgens Koek en Maas de oorzaak van dat middelbare scholen geen heil zien in het idee van één literatuuronderwijs, met één (Europese) literatuurgeschiedenis. Ook scholen die in de jaren negentig, toen de tweede fase werd ingevoerd (1998), hiermee geëxperimenteerd hebben, zijn erop teruggekomen. 'Het gevolg is,' zegt Koek, 'dat de kwaliteit van de literatuurlessen op de meeste scholen van toevalligheden afhangt: de leraar, de schoolleiding, de bereidheid van vakdocenten bij te lezen.'

Mindmap

Wat vinden de 6 vwo'ers zelf eigenlijk van de literatuurlessen? Wat lezen ze? En wanneer is een boek literair? Op deze oktobermiddag maken de leerlingen van Koek een literaire mindmap. Leesgroepjes van vier leerlingen met eenzelfde leesniveau (vastgesteld aan het begin van het schooljaar middels een vragenlijst) hebben gezamenlijk een boek gekozen en gelezen en buigen zich nu over het hoe en waarom van de romanpersonages, het thema, het motief, de symboliek en de ruimte en tijd waarin het verhaal zich afspeelt.

Die zomer (Wanda Reisel), *Dagen van gras* (Philip Huff), *De gele vogels* (Kevin C. Powers), *The picture of Dorian Gray* (Oscar Wilde): de variatie van wat gelezen wordt blijkt groot. Hetzelfde geldt voor de redenen achter de romankeuzes: 'De hoofdpersoon is een jongen van mijn leeftijd', 'Het gaat over oorlog en leest lekker relaxed' en 'We wilden een klassieker, net iets boven ons niveau,' aldus de jongeren. Koek tekent de mindmap intussen op het schoolbord. 'Vergeet jullie eerste reactie niet, jongens,' herinnert hij zijn klas, 'en die hoeft zeker niet bij iedereen hetzelfde te zijn.' Direct ontstaat er discussie en de klas verandert in een levendige leesclub.

Als school uniek

Even later vertellen leerlingen over de les. 'De mindmap,' vindt Katinka (leest *To kill a Mockingbird* van Harper Lee), 'werkt beter dan samenvatten. Het maakt het veel moeilijker om onder het lezen van een boek uit te komen.' 'Het is handig, ja, en helpt bij je mondeling,' bevestigt Jurian (vlot, open blik). 'Door met elkaar over de mindmapvragen te spreken, begrijp je beter wat je hebt gelezen.' Sezen (geen lezer): 'Boeken zijn gewoon minder leuk als je ze niet snapt.' Gaby (bedachtzaam): 'Ik ga sowieso niet voor mijn lol lezen.' Jurian stemt in, Jamaal niet: 'Ik vond *De vliegeraar* toch echt gaaf. En *Magnus* van Arjen Lubach. Dat type boeken blijf ik wel lezen. Door de literatuurlessen ontdek je wat je wel en niet leuk vindt.' Katinka: 'Literatuur staat mij niet tegen. Waarom zou je literatuur niet net als lectuur voor je lol lezen? Omdat je dan moet nadenken?' Koek hoort het aan en lacht: 'Het bijbrengen van kritisch denkvermogen is precies wat het vak literatuur op onze school uniek maakt. Wij kiezen niet tussen cultuurhistorisch of leerlinggericht onderwijs, maar voor beide. Veel scholen geloven niet dat deze tweerichtingenstrijd – de historische canon versus leesplezier – kan worden beslecht, maar het kan echt.'

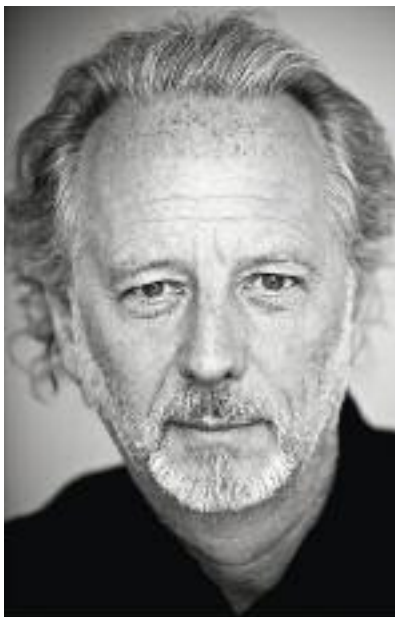

FOTO MICHEL HENDRYCKX-AEG

Poëzieweek

Van 28 januari tot en met 3 februari 2016 is het Poëzieweek. Met als thema herinneringen en onder het motto 'Jaren die druppelend versmelten' wordt de poëzie overal in Nederland en Vlaanderen bezongen en gevierd. Wie vanaf € 12,50 in de boekwinkel besteedt aan poëzie, ontvangt het Poëzieweekgeschenk getiteld *Neem en lees*, geschreven door Stefan Hertmans; deelnemende bibliotheken delen ansichtkaarten uit met aan het motto gerelateerde gedichten; en ook op school kan de liefde voor poëzie worden gezaaid. Bijvoorbeeld met behulp van de lesteps voor basis- en voortgezet onderwijs die zijn te vinden en downloaden op poezieweek.com/school. Of bezoek een van de vele landelijke en lokale activiteiten, zoals de uitreiking van de Vlaamse Herman de Coninckprijzen en de vsvb Poëzieprijs aan de vooravond van de Poëzieweek; de Finale Poetry Slam of de landelijke Gedichtendag. Of bezoek het Gedichtenbal of de bekendmaking van de winnaar van de Turing Gedichtenwedstrijd als afsluiter. Een overzicht is te vinden op poezieweek.com. Wie zelf een lezing, voordracht, poëziebijeenkomst of andere poëtische activiteit wil organiseren, kan dat ook melden op de site. [EG] [lesam](http://www.lesam.nl)

poezieweek.com

Gouden Boekenuil wordt Fintro Literatuurprijs

De Gouden Boekenuil, de grootste literatuurprijs van Vlaanderen, draagt vanaf 2016 een andere naam: Fintro Literatuurprijs. Bank en verzekeringsmakelaar Fintro is al enkele jaren sponsor van de Gouden Boekenuil en samen met boek.be wil men de literatuurprijs nieuw elan geven. De Gouden Boekenuil, opvolger van De Gouden Uil, is sinds 2012 de belangrijkste Vlaamse literaire prijs voor eigentijdse Nederlandstalige literatuur. De ambitie is om eigentijdse Nederlandstalige literatuur bij een zo breed mogelijk publiek onder de aandacht te brengen. De Fintro Literatuurprijs blijft bestaan uit twee onderscheidingen en ook de (geld)prijzen blijven dezelfde. De vakjury, met als voorzitter Kathleen Cools, kent op 5 juni de prijs van de vakspecialisten toe. Daarnaast mag een lezersjury, bestaande uit honderd lezers onder voorzitterschap van Adil El Arbi, een eigen prijs uitreiken. Het publiek kan de beoordelingen op het discussieforum evalueren en erover mee discussiëren. [EG]

Fintroliteratuurprijs.nl

FOTO NATIONAL THEATRE

Klassiekers in de bioscoop

Je kunt ervoor naar Londen, maar ook in de bioscoop dichtbij kun je meegenieten van de voorstellingen van The National Theatre. Vanaf 8 december kun je in Pathé via een livestream meekijken naar een eigentijdse versie van Charlotte Brontës *Jane Eyre*, het eigenzinnige weesmeisje dat het schopt tot gouvernante en een stormachtige liefdesrelatie beleeft met haar werkgever. Deze toneelbewerking van regisseur Sally Cookson werd door Engelse kranten de hemel in geprezen.

nationaltheatre.org, pathe.nl

Publieke Werken van Thomas Roosenboom speelt in hartje Amsterdam in het jaar 1888. Het Victoria Hotel is in aanbouw en vioolbouwer Vedde moet zijn huis verkopen, want het staat in de weg. Hij weigert en smeedt samen met zijn neef Anijs een plan om er zoveel mogelijk winst op te maken. Dat loopt helemaal mis. Vanaf 10 december draait de film in de bioscoop in een regie van Joram Lürsen (*Alles is familie*, *Bloedlink*), met in de hoofdrollen Jacob Derwig, Gijs Scholten van Aschat en Rifka Lodeizen. [AT]

Verhalen voor de donkere dagen

Uitstekende moderne verhalen om (voor) te lezen tijdens de donkere dagen voor en na kerst:

- Realistisch en absurd, hilarisch en diep ontroerend en soms alles tegelijkertijd – met *Hier wonen ook mensen* (Atlas Contact) won meesterverteller Rob van Essen de J.M.A. Biesheuvelprijs, die dit jaar voor het eerst werd uitgereikt aan de beste literaire korteverhalenbundel.
- Wie ‘gezellig’ zegt bedoelt soms precies het tegenovergestelde. In *Gezellige verhalen* (Querido), de eerste verhalen bundel van Marente de Moor, leven de personages te midden van hun knusse interieurs en volgens vaste gewoonten. En worstelen allen met een gemis aan intimiteit. Alleen de verbeelding biedt troost.
- Met de bescheiden titel *Na de sterren* doet Marga Minco – wier gedundrukte verhalenbundel in de gelijknamige Van Oorschot-reeks verscheen, ná Annie M.G. Schmidt en Simon Carmiggelt – zichzelf tekort. Prachtige, lichtvoetig vertelde verhalen over donkere thema’s.
- Met zijn vlotte pen verplaatst Thomas Heerma van Vos de lezer telkens vakkundig in het hoofd van zijn personages, die in *De derde persoon* (Thomas Rap) diep maar vruchteloos verlangen. [EG]

FOTO KATHLEEN MICHELS

Inktaap

Leerlingen uit Nederland, Vlaanderen, Suriname en Curaçao kiezen elk jaar de winnaar van de literaire jongerenprijs De Inktaap. De keuze bestaat uit de winnaars van de ECI Literatuurprijs, de Gouden Boekenuil, de Libris Literatuur Prijs, en de nominaties uit het Nederlandstalige deel van de Cariben. De kanshebbers voor 2016: *Vervoeving*, Shantie Singh (Caribische nominatie); *Oorlog en terpentijn*, Stefan Hertmans (Ako Literatuurprijs); *Orgelman*, Mark Schaevers (Gouden Boekenuil); *Ik kom terug*, Adriaan van Dis (Libris Literatuur Prijs). Voor deze editie zijn voor het eerst de kern-elementen (het lezen, bediscussiëren en beoordelen van de boeken) losgekoppeld van de optionele onderdelen (zoals de slotdebatten, wedstrijden, blogs) zodat elke jury een programma op maat kan samenstellen. Daarnaast is de leesperiode verlengd tot en met de deadline voor de juryrapporten op 1 maart 2016 zodat de juryleden een halfjaar leestijd hebben. Met deze veranderingen sluit het project beter aan op het reguliere lesprogramma op scholen. Tijdens de feestelijke slotdag op 14 maart wordt de winnaar bekendgemaakt in De Doelen in Rotterdam. [EG] www.inktaap.org

[inktaap.org](http://www.inktaap.org)

Boek een dichter

Poëzie wint aan kracht bij voordracht. Begin 2016 organiseert het Nederlands Letterenfonds in samenwerking met Stichting Schrijvers School Samenleving (sss) voor de derde keer de actie ‘Boek een dichter’. Inzet is om gedurende de maand januari en de Poëzieweek zo veel mogelijk dichters te laten optreden. Boekhandels, bibliotheken en scholen kunnen via sss dichters boeken tegen een extra aantrekkelijk Poëzieweektarief. De actie wordt ondersteund door een brochure voor de boekhandel en bibliotheek die in samenwerking met de CPNB en het Vlaams Fonds voor de Letteren is samengesteld. Hierin worden tien recente Nederlandse en Vlaams dichtbundels uitgelicht, waaronder werk van Charlotte Van Den Broeck, Ellen Deckwitz en Ingmar Heytze. Douwe Draaisma leidt de brochure in.

In de afgelopen jaren nam door ‘Boek een dichter’ het aantal dichtersoptredens toe: de eerste editie zorgde voor een toename van vijftien procent van het aantal poëzievoordrachten, in totaal werden 74 optredens geboekt. Bij de afgelopen editie was er een toename van dertig procent en vonden in totaal 96 optredens plaats op podia in de Nederlandse bibliotheken, boekwinkels en scholen. [EG]

letterenfonds.nl/nl/publicatie/125/boek-een-dichter

Soms moet je even naar de kapper

DE DOOD ALS ONDERWERP – Ze kreeg de Woutertje Pieterse Prijs én de Gouden Griffel voor *Doodgewoon*, gedichten over de dood in veel verschijningsvormen. 2015 was het jaar van Bette Westera.

DOOR MARJON KOK

Hoe ga je door als je het hoogste hebt bereikt? Bette Westera aarzelt even voor ze antwoord geeft. Dit jaar kreeg ze voor *Doodgewoon* niet alleen samen met illustrator Sylvia Weve de Woutertje Pieterse Prijs, maar ook de Gouden Griffel. Hoe ga je verder? 'Niet?' Ze lacht. Nee, stoppen met schrijven is geen optie. Maar als ze nu drie jaar lang met boeken zou komen die niets teweeg zouden brengen, tja... 'Dan ga ik toch iets anders doen.'

Een prijs doet iets met je, zal ze later zeggen. 'Je gaat nadenken. Kan ik hier nog overheen? Waar ligt de grens van wat nog mogelijk is?'

Maar een prijs, zegt ze, is geen doel op zich. 'Ik schrijf niet voor een medaille. En ik ben ook weer niet zo ambitieus dat ik alleen hoog scorende dingen wil maken.'

Vuurkorven

Amsterdam, begraafplaats De Nieuwe Ooster. Een betere plek om te praten over gedichten rond de dood is er niet. Bette Westera (Velp, 1958) zal er vanavond, tussen lichtjes en vuurkorven en andere dichters een versje voorlezen voor wie het horen wil. Ze heeft, op gevoel, gekozen voor 'Even maar'. Een intiem gedicht. Klein en groot tegelijk, over een kind dat zich afvraagt hoe het zal zijn, later, als je dood bent. Als het nu al heel even op schoot zou mogen, zal ze als het zover is minder bang zijn, misschien.

Het staat er prachtig, in de bundel *Doodgewoon*. 'Ik wil je graag iets vragen, Dood. / Mag ik even op je schoot?' Toch bleef er iets wringen. 'Nu zou ik het anders doen. "Ik wil je graag iets vragen," zegt ze, is iets anders dan "Mag ik je iets vragen?"'

In "mag" zit een soort terughoudendheid die ik nodig had. Maar "Mag ik je iets vragen dood?" gevolgd door de regel "Mag ik even op je schoot?" kan niet. Twee keer "mag" is niet mooi.' Dus heeft Bette Westera verder gepuzzeld en kwam ze op: 'Mag ik je iets vragen, Dood? / Neem me even op je schoot.'

Uitvergroot

Ze zal het vanavond voorlezen. Als het werkt kan het zomaar zijn dat het in de volgende druk van *Doodgewoon* terecht komt. ‘Een gedicht is nooit af. Ik ben een pietlut. Soms ben ik een hele dag bezig met zes regels. Dan moet ik echt stoppen. Wordt het niet beter en moet ik iets anders gaan doen.’ ‘Naar de kapper’, staat op haar site te lezen. Een prachtig verhaal. Is het waar? ‘Dat vragen kinderen ook altijd.’ Ze knikt. ‘Het is waar. Uitvergroot, maar waar.’ Het heeft niet veel zin om verder te werken als je vastloopt. ‘Je kunt jezelf beter afleiden. Het werkt toch wel door in je hoofd. Als je in heel andere omstandigheden zit, kun je ineens een idee krijgen dat je wordt aangereikt door de situatie.’

Anders kijken

Op een nieuwe manier naar de werkelijkheid kijken. Dat is wat Bette Westera kinderen graag wil meegeven. ‘Net even anders naar de wereld te kijken dan ze op school of thuis gewend zijn. Ik wil kinderen prikkelen om te denken: hé, zo kan het ook.’ Daarom voert ze soms gezinnen op met twee vaders, of twee moeders. ‘Ik zal daar nooit een boek over schrijven, maar ik vind het leuk als kinderen denken: twee moeders? Oké.’

Ze wil iets neerzetten waar kinderen iets aan hebben. ‘Het moet ze raken. Ze moeten erom kunnen lachen, het spannend of verdrietig vinden. Ik vond zielige boeken vroeger het fijnst. Lekker huilen om een hond die werd geslagen. Zielige kinderen? Heerlijk!’

Maar, zegt ze, troosten kunnen haar gedichten niet. Ze haalt een dame uit de ‘rouwverwerkingsbusiness’ aan die scherpe kritiek had op *Doodgewoon*. ‘Ik moest niet denken dat ik met mijn gedichtjes kinderen kon helpen om de zelfmoord van hun moeder te verwerken. Natuurlijk niet! Daar heb ik het ook helemaal niet voor gemaakt.’

Als ze wordt gevraagd te signeren, schrijft ze er tegenwoordig een opdracht bij. ‘“Gedichten kunnen niet troosten maar wel nieuwe kanalen openen in je hoofd en je anders naar dingen helpen kijken.” Het is een citaat van Anne Vegter, Dichter des Vaderlands. Mooier kan ik het niet zeggen.’

Emotionele kant

Zelf treedt ze ook graag buiten de gebaande paden. Ze is in haar leven vaak verhuisd. ‘Als kind woonde ik in Doesburg, Aalten, Nieuwkoop, Koudekerk aan den Rijn.’

Ze heeft gestudeerd in Leiden, kwam er via een woongroep in Stoutenburg en Amersfoort weer terug. ‘Als alles z’n gangetje gaat krijg ik de kriebels. Dan moet er iets gebeuren.

Vaste patronen brengen het gevaar dat je niet geprikkeld wordt.’

Ze heeft zichzelf moeten dwingen proactiever te worden.

‘Toen ik nog niet zo lang schreef vond ik die borrels verschrikkelijk. Nu weet ik dat als ik iets kleins doe, iets aardigs zeg, het tot heel leuke gesprekken kan leiden. Dat is geen netwerken, maar enthousiast met mensen praten die met mooie dingen bezig zijn.’

Ze lacht als haar een herinnering te binnen schiet. ‘Toen ik een jaar of twaalf was stond ik wel eens voor de spiegel naar mezelf te kijken. Waar herkennen mensen mij eigenlijk aan, vroeg ik me dan af. Hoe weten ze dat ik het ben? Wat is er nou bijzonder aan mij? Ik ben zó gewoon!’ Dat had niets te maken met een minderwaardigheidscomplex. Ik kon bepaalde dingen ook heel erg goed.’ Het punt is, denkt ze, dat haar ouders erg rationeel waren. ‘Je had meningen over onderwerpen en je discussieerde. Met de ene tante was je het eens en met de andere niet. Heel goed, maar ik heb niet geleerd dat er daarbuiten nog dingen zijn waar je elkaar in kunt verstaan en inspireren. Ik heb moeten ontdekken dat er ook een emotionele kant is waarin je geraakt wordt door iets of iemand.’ Het rationele gecombineerd met het emotionele is haar signatuur geworden. ‘Dat ben ik. Zo werk ik.’ Ze kan, lacht ze, naar een wanhopig huilend kind kijken en denken ‘goh, wat huilt ’ie mooi’ en tegelijk zo in het kind kruipen dat ze het kan voelen. ‘Ik heb het allebei nodig.’

Ademhalen

Opnieuw de vraag: Hoe gaat ze verder na zoveel succes?

‘Wat we altijd doen als zo’n groot boek is uitgekomen, is met de mensen van uitgeverij Gottmer op een terrasje zitten en brainstormen over het volgende boek. Sylvia kwam met een onderwerp. Ze wilde een boek over arm en rijk. Arm en rijk qua macht, talent, geld. Alle aspecten zouden erin voorkomen.’ Kan, dacht ze.

Toen kwamen de eerste recensies over *Doodgewoon*. Het boek werd buitengewoon goed ontvangen. ‘Ik kreeg het een beetje benauwd. Er moest op z’n minst een boek komen dat er waardig naast kan staan. Ik kwam er niet uit met dat arm en rijk. Het zat mij niet lekker.’

Het was op het moment dat ze net had gehoord dat ze oma zou worden. ‘En wat ik nooit doe: meteen besluiten. Ik heb direct de uitgever gemaild. Het wordt een boek voor kleine kinderen die een broertje of zusje krijgen. Wat zit er in die buik en hoe komt dat daar? Een speels voorlichtingsboek. Gewoon een leuk boekje dat geen prijs hoeft. Even ademhalen.’ Even naar de kapper. ●●●

OVER BOEKVERFILMINGEN, PEREC EN DE CHARME VAN OUDE KRANTEN

Acteur Martijn Nieuwerf houdt van boeken maar leest ze niet altijd uit. Waarom de structuur en de schoonheid van taal er soms meer toe doen dan het verhaal.

DOOR JOUKJE AKVELD

De Zevensprong

‘Een vriendje had een rol in *De bende van hiernaast* van Karst van der Meulen. Dat klonk leuk, zelf was ik altijd wel bezig met toneel, dus schreef ik Karst een brief: ik wil ook wel eens in een film. Toevallig was hij net bezig met de casting voor *De Zevensprong*, de tv-serie naar het boek van Tonke Dragt. Ik kreeg de rol van Maarten, een van de kinderen uit de klas van meester Frans van der Steg. Op de set ontmoette ik Czeslaw de Wijs die Geert-Jan Gisenstijn speelde, de jongen die zit opgesloten in het Trappenhuis. Tonke was er tijdens de opnamen vaak bij. Ze werkte in die tijd aan *Ogen van tijgers*, elk hoofdstuk droeg ze op aan iemand die ze kende. Bij het hoofdstuk “De minderjarige” werden Czeslaw en ik genoemd. Later, tijdens mijn studie, kwamen Czes en ik elkaar weer tegen en hebben we toneelgezelschap ‘t Barre Land opgericht.’

Queneau en Perec

‘Mijn vader zei: het gebeurt me wel eens dat ik van een boek het eerste hoofdstuk lees en daarna niet meer verder hoef.

Grappig genoeg heb ik nu hetzelfde, ik lees nog maar weinig boeken helemaal. Deze zomer was ik op vakantie in Engeland. Dan stond ik in een boekhandel, pakte een boek, las twee of drie pagina’s en dacht: dit boek kan ik nu kopen – of niet. Meestal kocht ik het niet. Mijn vader las vooral om de stijl, *Exercices de style* van Raymond Queneau pakte hij steeds opnieuw. Ook die manier van lezen heb ik van hem overgenomen. Ik houd van Georges Perec, een vriend van Queneau die net als hij lid van was van Oulipo, een schrijversbeweging waarbij het de schrijvers meer ging om de mogelijkheden van het schrijven dan om het verhaal.’

Perec 2

‘M’n eerste Perec kreeg ik van een collega van ‘t Barre Land: *Wat voor brommertje met verchroomd stuur achter op de binnenplaats*. Ik las het en halverwege de eerste pagina – wanneer heb je dat nou? – rolde ik letterlijk van de bank van het lachen. Het hield niet meer op. Vijf jaar lag het boek naast m’n bed, ik wist dat ik er een voorstelling van wilde maken maar ik vond het zo leuk dat ik het niet durfde. Toch kwam het ervan, het werd mijn meest dierbare voorstelling. Meer dan vertellingen zijn Perecs boeken systemen, oefeningen waarbij hij zichzelf beperkingen oplegde. Die beperkingen creëerden voor hem de vrijheid om te schrijven. Perec was

1966 geboren in Den Haag | 1982 speelt hoofdrol in tv-serie *De Zevensprong* | 1990 richt met aantal vrienden toneelspelers-ensemble 't Barre Land op | 1994 studeert af aan de Amsterdamse Toneelschool | 2014 wint Arlecchino voor de beste mannelijke bijrol in toneelvoorstelling *Caligula* | Martijn Nieuwerf speelde film- en tv-rollen in onder meer *Gooise vrouwen*, *Sonny Boy*, *De gelukkige huisvrouw*, *Flikken Maastricht*, *Adam - E.V.A.* en *Op zee* en stond in theaterproducties van De Toneelschuur, DeLaMar en Oostpool.

Joods, geboren in 1936. Op vierjarige leeftijd gaf zijn moeder hem over aan een tante. Tijdens de oorlog dook hij onder, zijn ouders heeft hij nooit meer gezien. Uiteindelijk gaan al zijn boeken over zijn jeugd. Over mensen en dingen die verdwijnen. Ooit schreef hij een boek waarin de letter e niet voorkomt. Ik vind hem zo'n lieve, ontroerende, persoonlijke schrijver. Ik denk dat hij dat systeem nodig had om het allemaal op papier te krijgen. Net als die humor – daarmee stapte hij buiten de werkelijkheid, die was te gruwelijk voor hem.'

Guust Flater

'Mijn moeder las voor, maar het gekke is dat ik daar niks meer van weet. Zelf las ik als kind weinig boeken, maar ik las wel strips. Mijn vader, broer en ik waren stripgek. Guust Flater, het weekblad *Robbedoes*, *Pep*. Geen Donald Duck of Suske en Wiske, die waren niet vreemd genoeg voor ons. Ik houd nog steeds van Guust Flater, het is hoge stripkunst, een auteursstrip. André Franquin, de maker, was een ontzettend goede tekenaar, een ontzettend goede grappenmaker – en een heel depressieve man die zich het lot van de wereld zeer aantrok. Misschien dat dat de kwaliteit van Guust wel maakt. Bij Suske en Wiske en Donald Duck draait het toch vooral om het vertellen van een lollig verhaaltje, terwijl bij mij, bij alles wat ik lees, het verhaal op de tweede plaats komt. Het gaat erom hoe het is geschreven. Dat is ook meteen mijn probleem met boeken.

Ik houd ervan, maar als ik niet even een uurtje kan doorlezen dan kom ik er niet in, dan weet ik de volgende dag niet meer wat ik gelezen heb. Toch lees ik de hele dag. Verpakkingen, gebruiksaanwijzingen, toneelteksten en filmscripts voor mijn werk, kranten – het liefst van een paar dagen geleden zodat

de hijgerigheid van de berichtgeving extra opvalt en je het gevoel hebt meer te weten dan de journalist. Ook digitaal lees ik veel. Je zoekt iets op en raakt getriggerd verder te lezen. Wiki-dramaturgie noem ik het; zonder dat je eropuit bent beland je ergens anders dan waar je begon. Eigenlijk is het net als hoe Perec zijn boeken schreef, alleen deed die het zonder computer.'

Dorsvloer vol confetti

'Een paar jaar geleden, mijn zoon en dochter waren een jaar of zeven en negen, waren we op de kermis. Ik liep een eind achter hen toen ze werden aangesproken door een castingbureau. Of ze een foto mochten maken en de kinderen mochten inschrijven. Ik wilde niet dat ze in zo'n bakje terecht kwamen en om de haverklap gebeld zouden worden, dus ik zei: alleen bellen als je specifiek aan ze denkt. Dat gebeurde een paar jaar later toen Hendrikje werd gecast voor de hoofdrol in *Dorsvloer vol confetti*. Die rol was een grote verantwoordelijkheid voor haar: het volwassen draaischema, dat complexe karakter dat Franca Treur in haar boek had neergezet... Hendrikje heeft er veel over nagedacht. Uiteindelijk vond ze het spelen vooral een leuke ervaring. Nee, ze wil nu niet actrice worden, het was geen investering in haar carrière. Ze vond het gewoon een mooie bijbaan, een die beter betaalde dan een krantenwijk.'

Op zee

'Een boek dat aansluit bij de foto die net gemaakt is aan het water? Dat is *Op zee* van Toine Heijmans. Een man van midden veertig, beetje midlife, beetje overmoedig, besluit een solozeiltocht rond de Britse eilanden te maken. Het laatste stuk, vanaf Denemarken naar huis, komt zijn zevenjarige dochter aan boord. Tijdens een windluwte komt de boot stil te liggen. De man valt in slaap, als hij wakker wordt is zijn dochter verdwenen. Regisseur Marinus Groothof heeft er vorig jaar in de reeks *One Night Stands* een telefilm van gemaakt, ik speelde de zeiler. In tien dagen moest alles worden gedraaid, dat was nog een klus met de hele crew op dat bootje. Toine Heijmans was er zelf ook bij. Niet voor een cameo in zijn boekverfilming, maar als deel van de crew. Hij zeilde die boot.' ●●●

EILANDMEISJE IN EEN GROTE STAD

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN IRIS DEPPE – *We hebben er een geitje bij!* van Marjet Huiberts en Iris Deppe is verkozen tot Prentenboek van het Jaar 2016. Opmerkelijk: het is Deppes prentenboekendebuut. Zonder de Fiep Westendorp Stimuleringsprijs was het haar niet gelukt om door te dringen tot de kinderboekenwereld, denkt ze. ‘Je blijft als beginnend illustrator toch al snel hangen in commerciële, betaalde opdrachten.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Iris Deppe woont in Kopenhagen. Het appartement, dat ze deelt met Gertrud (muzikant) en Vibe (kunstacademiestudent) ligt verscholen in een hofje in Nørrebro, een hippe, multiculturele wijk. De inboedel: een mengelmoes van vintage spulletjes, gekregen of gevonden op straat. Alles is even Deens, minimalistisch en smaakvol. Van de retrolamp tot de bruine aardenwerken mokken – overal zit een geschiedenis aan vast.

Kleur en verhalen zijn belangrijk voor Deppe. Ze bracht haar jeugd door op Sint Maarten, waar ze werd omringd door aardekleuren, okertinten en zonnenschijn. Nederland was ver weg: ‘Om het jaar ging ik op bezoek bij mijn neefjes en nichtjes en naar mijn opa en oma op de boerderij. De Nederlandse tafereeltjes die ik daar zag hadden iets exotisch. Ik had geen idee hoe het was te leven met de seizoenen.’

Berlijn

Op zeventienjarige leeftijd verhuisde Deppe naar Texel, waar ze begon te tekenen. Na haar studie in Utrecht zocht ze de ruimte op. ‘Utrecht was heel gezellig, maar qua werk en opdrachten kwam ik er niet verder.’ In 2011 won ze de Fiep Westendorp Stimuleringsprijs en vestigde ze zich in kunstmekka Berlijn, waar ze werkte aan haar ideeën voor een kijk- en luisterboek. Ze stuurde schetsen op naar uitgeverij Gottmer, en daaruit rolde meteen haar eerste prentenboekenopdracht. ‘Ik ben begonnen met het samenstellen van een kleurenpalet, dat mocht niet te hard zijn, vond ik. Een tikje snoeperig en pastelkleurig, dat oud groene paste er mooi bij. Kleuren en beelden uit mijn eigen jeugd probeer ik nieuw leven te geven in mijn boeken. Mijn oma had zo’n retro-oranje broodtrommel, bijvoorbeeld.’

Nachtaferelen

Het nostalgische, gedempte kleurenpalet in *We hebben er een geitje bij!* doet denken aan Deppes favoriete strip *Little Nemo in Slumberland* van Winsor McCay. ‘Mijn moeder had zijn verzameld werk in de kast staan. Zo surrealistisch en maf, zo gedetailleerd.’ Heel anders van sfeer zijn de paarse en roze nachtaferelen in *Little Bell and the Moon* (2015), die ze maakte voor de Britse uitgeverij Fat Fox Books. ‘Het is een verhaal over verlies en dood met complexe, dromerige beelden.’ Trots: ‘Het ligt ook in de museumwinkel van het Tate Modern!’

Videoclips

En Kopenhagen? ‘Toen ik terugkwam uit Berlijn begon het toch weer te kriebelen. Ik was hier op vakantie geweest en de stad beviel me. Overal water – ik blijf toch een eilandmeisje.’ Via Skype maakte ze kennis met haar toekomstige huisgenoten en het klikte. ‘Leven in een grote stad is anders. Je gaat grotere risico’s nemen,’ weet ze. Dat is terug te zien in haar zeer diverse portfolio. Deppe maakt niet alleen illustraties, maar ook videoclips voor Deens bandjes en muurschilderingen voor evenementen, zoals afgelopen voorjaar voor het Roskilde Festival. ‘Dat is spannender dan in je een-tje achter een tekentafel werken. Ook het formaat is totaal anders. Mijn huisgenoten hebben geholpen met inkleuren.’ ●●●

De schuilplaats (vrij werk)

UIT: *Dag meneer, hebt u een hond?*

UIT: *Little Bell and the Moon*

Iris Deppe (Aruba, 1985) bracht haar jeugd door op Sint Maarten en studeerde aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht, afdeling illustratie. In 2011 won ze de Fiep Westendorp Stimuleringsprijs, een aanmoedigingsprijs voor jonge, getalenteerde illustratoren ter waarde van twintigduizend euro. In 2014 debuteerde ze met *We hebben er een geitje bij!* van Marjet Huiberts; een jaar later volgde *Dag meneer, hebt u een hond?*. Momenteel werkt Deppe aan de illustraties van een derde prentenboek van Marjet Huiberts.

‘WE LEREN KINDEREN DOOR HOEPELTJES TE SPRINGEN’

MISSIE – Dit najaar reisde de bevlogen Britse leesbevorderaar Aidan Chambers langs drie Nederlandse pabo's voor een serie lezingen en workshops. Zijn pabo-tour startte op de Fontys Hogeschool Kind & Educatie in Veghel, waar hij de noodzaak van goed leesonderwijs benadrukte en de alarmklok luidde. 'Wie niet goed kan lezen en schrijven, blijft een derderangsburger.'

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Aidan Chambers is een goeroe in leesbevorderingsland. Overal waar hij komt, scharen bewonderaars zich in de rij voor een handdruk en een handtekening. Hij nadert de 81 jaar, maar de vlam waarmee Chambers zijn gedachtengoed uitdraagt, brandt onverminderd. Kinderen gaan hem aan het hart, en ze hebben recht op leestijd, zodat ze kritische, reflecterende mensen kunnen worden. Hij kan het niet vaak genoeg blijven herhalen.

Bij de pabo-studenten die, naast veel andere geïnteresseerden, vandaag zijn publiek vormen, is Chambers duidelijk minder bekend, maar hij wint hen voor zich met de stelling: 'Het beroep van leraar is het enige respectabele, waarachtige beroep dat er is.' Toch gaat er een vinger de lucht in: waar blijven bibliothecarissen dan? Chambers: 'Hen beschouw ik natuurlijk ook als onderdeel van het lesgevend segment.'

Aura's bestaan

Lezen is een uitermate complex proces waarin verschillende vaardigheden samenkomen, zet Chambers in zijn lezing uiteen. De mensheid heeft er bijna zestigduizend jaar over gedaan om het schrift te ontwikkelen, kinderen moeten dat proces in een paar jaar doormaken. Dat vraagt samenwerking van verschillende hersengebieden. 'Aura's bestaan. Het zijn de energiewolken die boven je hoofd verschijnen wanneer je ingespannen leest. En dan heb ik het niet over lezen als tijdverdrijf, maar over het concentreren op complexere literatuur.'

Chambers somt de randvoorwaarden op die nodig zijn om kinderen daarin op weg te helpen: er moeten boeken zijn, veel boeken zodat ze vrij zijn om te kiezen, er moet rust zijn en vooral: genoeg tijd. Met minder dan een halfuur per dag kom je er niet. 'Als je je langer op een tekst concentreert, komt het brein echt in actie en wordt het een zelfbelonend proces. Je wil meer! We reageren op een goede leeservaring zoals op alle positieve stimuli. Je wilt het nog eens beleven en je vrienden erover vertellen.'

Immigranten

Om zover te komen vergt inspanning, maar de opbrengst is groot. 'Lezen stimuleert de verbeelding, het is een spel waarin je verschillende oplossingen krijgt aangeboden voor problemen voordat je ze in het echte leven tegenkomt.' Kortom, wie leest maakt een persoonlijke groei door. En niet te vergeten: het maakt je een eersteklasburger. 'Zonder lezen, schrijven en communiceren red je het niet in deze hoogontwikkelde maatschappij. Je ziet het aan immigranten. Hoogopgeleid of niet, zolang ze de taal niet machtig zijn, krijgen ze alleen de beroerde baantjes.'

Smileys

Herlezen en praten over hetgeen je gelezen hebt, is cruciaal, weet Chambers. ‘Dat is het moment waarop het allemaal gebeurt.’ Na de pauze demonstreert hij hoe je zo’n klassikaal groepsgepraak kunt aanpakken met een workshop rond *Het ding en ik* van Shaun Tan; een betoverend, gelaagd prentenboek. ‘We stappen in en uit het spel. Jullie zijn de leerlingen, ik ben de leerkracht.’ Chambers tekent vier symbolen op de flipover: een blije smiley, een verdrietig gezichtje, een vraagteken en een puzzelstukje. ‘Jullie zeggen om de beurt het belangrijkste woord dat in je opkomt. Woorden, geen zinnen. En je mag ze niet verklaren, eerst schrijven we alleen op. Je krijgt een minuut voor overleg met je buurman.’

Direct verandert de ruimte in een zoemende bijenkorf. ‘Stop!’ roept Chambers. ‘Even uit het spel. Dit wilde ik even laten zien: zodra je de mogelijkheid biedt begint iedereen te praten en houdt niet meer op. Dat is goed! Nu hebben we weer rust nodig: iedereen moet elkaar kunnen verstaan. Wat viel je op aan dit boek?’ De lijst woorden op de flipover groeit: vreemd, onvoorspelbaar, fascinerend, grapjes, verrassend. Iemand kan niet op het Engelse woord komen voor ‘zorgen voor’. ‘Helpen mag,’ zegt Chambers. ‘Maar laat het over aan de leerlingen. Het is belangrijk dat de hulp uit de groep komt, dat je als leerkracht niks gaat invullen. Neem nooit zelfvertrouwen weg.’

Patronen

Als de ‘puzzles’ (vraagtekens) en ‘patterns’ (puzzelstukjes) aan bod komen, waarin de vragen die het prentenboek oproept worden benoemd en zaken met elkaar worden verbonden, wordt het lastiger. Wie ziet patronen? De discussie loopt vast en Chambers stapt in zijn rol van helpende volwassene. Hij begint enthousiast te tekenen. ‘Kijk, alles in dit verhaal is vierkant, alleen het ding zelf is rond. En op zijn hoofd staan driehoekjes. Wat zou dat betekenen? Wat is de krachtigste vorm die je kent – de driehoek, toch?’

Aarzelend worden de eerste conclusies geformuleerd. ‘Nu worden wij als klas een *interpretative community*, een gemeenschap die nadenkt en verklaart,’ roept Chambers triomfantelijk. ‘Dit is Shakespeare, maar dan voor vijfjarigen! Wat wil de schrijver ons vertellen met dit verhaal? Die vraag zal blijven hangen. Je zult zien dat kinderen erop terug blijven komen, ook buiten de les, nog dagenlang. Het houdt hen bezig.’

Prioriteit

Met de twee tot acht uur per week die Chambers voorschrijft, wordt lezen een tijd-rovende activiteit. Past dat nog wel in deze tijd waarin alles steeds vluchtiger wordt? Bij de borrel, na het schudden van veel handen, wil hij nog wel op die vraag ingaan. ‘Tijd is altijd een probleem geweest, dat is niks nieuws. In mijn bijna zestigjarige carrière heb ik nooit anders gehoord dan dat mensen het druk hebben. Ik heb altijd moeten vechten voor genoeg leestijd, voortdurend moeten uitleggen waarom lezen zo belangrijk is. Dit gaat niet alleen over tijd, maar ook over prioriteit. Als we geloven dat leesvaardigheid belangrijk is, moeten we er meer tijd voor inruimen. Zo simpel is het.’ Wat heeft hij zien veranderen door de jaren? ‘Kinderen zijn uitgesprokener, veel bijdehanter geworden. Ze hebben meer zelfvertrouwen dan vroeger, maar dat is misleidend. Het maakt hen niet wijzer.’ En, heel alarmerend: er wordt veel te veel getoetst. ‘Over de Nederlandse situatie kan ik niet oordelen, maar in Groot-Brittannië wordt steeds meer tijd besteed aan het maken en oefenen van toetsen. Dan wordt er geroepen: kijk, ze doen het steeds beter! We leren kinderen door hoepeltjes te springen, maar daar worden ze niet slimmer van. We moeten hen onderwijzen. Als we dat niet doen, zijn de gevolgen rampzalig. Dan kweken we een grote populatie dom werkvolk, dat in staat is om uit te voeren, maar niet om kritisch te denken. Het worden *slaveworkers*.’ ●●● [leszen.nl](http://www.leszen.nl)

Aidan Chambers werd op 27 december 1934 geboren in het Engelse Chester-le-Street onder een andere voornaam, die hij nu niet meer gebruikt. Tijdens zijn zevenjarige periode als monnik nam hij de naam Aidan aan. Na zijn uittrading werkte hij eerst als leraar Engels en drama en vanaf 1968 wijdde hij zich volledig aan het schrijven. Hij verwierf faam met zijn boeken *De leesomgeving* (1991, de Nederlandse vertaling verscheen in 1995) en *Vertel eens* (1993, 1995), die al decennialang gelden als standaardwerk op het gebied van leesbevordering. Daarnaast is hij auteur van succesvolle young adult-romans. Hoogtepunt van zijn oeuvre vormt *The Dance Sequence*, zes boeken die elk op hun eigen manier ingaan op een aspect van adolescentie. De literaire bekroning kwam in 2002 met de Hans Christian Andersenprijs.

CHINA, JUNI

De dichter is maar blinde
vlier, hij kreunt en zingt
in de wind die in hem klimt

In juni bloeiden op dat plein papaver en gentiaan
(die elkaars geheime zwijgende geliefden zijn)
Demonische kweekgraswortels mokten... Bloemkronen
lokten duizend plukkers uit hun schaduw

Woest doemden voerlieden op in hun maaidorsers
van steen waarvan de stenen wielen ratelden; hard
snerpten in de stenen hand van de menners
die neermaaiden de papaver en de gentiaan

De dichter is maar blinde
vlier, hij zwijgt en zinkt in de wind
die aan hem wringt

© H.H. ter Balkt

Uit: *In de kalkbranderij van het absolute*, De Bezige Bij (1990)
Hee hoor mij Ho simultaan op de brandtorens.
Verzamelde gedichten, De Bezige Bij (2014)

Er bestaan medicijnen met vertraagde afgifte. Het retard-
medicijn valt langzaam uit elkaar in de gebruiker. De pil
heeft langer effect gedurende de dag. De ingrediënten van
een gedicht werken ook zo. Poëzielezen is slikken, dan
proeven. Dat is het effect van de ingebouwde lees-vertrager
in een gedicht. Hieronder peur ik in zo'n retard-gedicht.
Leve de duurzaamheid.

DOOR ANNE VEGTER, DICHTER DES VADERLANDS

De eerste en laatste strofe van het gedicht zijn moderne westerse
haiku. Een haiku bestaat uit drie regels van respectievelijk vijf, zeven
en vijf lettergrepen. Dichters spelen met de regellengten. In de twee
haiku is de dichter een 'blinde vlier'. Voor de Germanen was de vlier
een heilige struik gewijd aan Thor. De vlier bood bescherming tegen
boze geesten. Je mocht de vlier daarom niet zomaar omhakken. Een
niet-ziende dichter doet ook denken aan Theresias, de blinde ziener/
boodschapper die de oude Grieken waarschuwde voor het noodlot.
De dichter uit het gedicht 'China, juni' wordt zelf door het noodlot
geraakt. Hij wordt niet omgehakt, maar hij 'zinkt in de wind'. De 'i'
klank verbindt dichter, blinde, zingt, zinkt, wind, klimt en wringt.
De 'i' klinkt als een steeds onheilspellender gelispel.

De tweede en derde strofe verklaren waarom de dichter niet langer
'zingt' maar 'zinkt'. *Place delict*: Het Plein van de Hemelse Vrede in
Beijing. Als in een rechtstreeks verslag van een belangrijk nieuws-
feit vertelt de dichter in plastische taal wat er gebeurde op 'dat plein'.
China, juni. Een grote studentenopstand werd op 4 juni 1989 bruuft
neergeslagen. Studenten en hun sympathisanten vroegen om de
vrijheid zich uit te spreken over het beleid van de communistische
regering. De regering stuurde het leger op hen af.

De dichter vergelijkt de protestbeweging met bedwelmende en ge-
neeskragtige bloemen. Papaver brengt dromen. Gentiaan geneest.
'Demonische kweekgraswortels mokten'. Let op de donkere o-klan-
ken in die woorden. Er doemt een visioen van gevaar. De 'duizend
plukkers' kruipen uit hun schulp. Plukkers: blije, idealistische men-
sen. De dichter schetst in vier regels de hoop op een nieuwe tijd,
ondanks zware politieke omstandigheden.

De derde strofe begint 'woest'. Voerlieden staan op machines, de
maaidorsers. Nu is het beeld gemaakt van harde metalen en stenen
dingen. Het zijn de metaforen voor het leger dat met zware tanks
'dat plein' opreed. Je leest 'stenen wielen ratelden' en 'de stenen
hand'. Het contrast met de betoverende wereld vol hoop als in bloei-
ende bloemen, rode papavers, blauwe gentianen, kan niet groter
zijn. De bloemen worden gemaaid. De zwijgende stemmen uit de
tweede strofe worden snerpente stemmen.

Harry ter Balkt deinsde er nooit voor terug in onrecht, dichtbij of ver
weg, aanleiding te zien tot een gedicht. Zijn indringende beelden
wekken ons geheugen. De herinnering 'wringt'. Daar kan je nooit
een punt achter zetten.